

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
LASKENTATOIMEN JA RAHOITUKSEN LAITOS

Henri Antila

TILINTARKASTUSASIAKKAAN OMINAISUUKSIEN VAIKUTUS
TILINTARKASTUSPALKKIOIHIN

Laskentatoimen ja tilintarkastuksen

pro gradu -tutkielma

VAASA 2015

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
1. JOHDANTO	9
1.1. Tutkimuksia tilintarkastuspalkkioista.....	11
1.2. Tutkimusongelma.....	12
1.3. Tutkielman rakenne	12
2. TILINTARKASTUSPALKKIOON VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	14
2.1. Asiakasyrityksen ominaisuudet	15
2.2. Asiakkaan taloudellinen tila	21
2.3. Toimialaosaaminen	22
2.4. Tilintarkastuksen laatu	23
2.5. Kontrollit ja sisäinen tarkastus	24
2.6. Tilintarkastuspalkkiot	26
2.7. Yhteenveto tilintarkastuspalkkioon vaikuttavista tekijöistä.....	27
3. TILINTARKASTUSPALKKION MUODOSTUMINEN	28
3.1. Low - balling.....	28
3.2. Käräjöintiriski.....	29
3.3. Konkurssi/Purkautuminen.....	29
3.4. Harkinnanvaraiset erät	30
3.5. Konsultointi	31
3.6. Yhteenveto tilintarkastuspalkkion muodostumisesta.....	32
3.7. Hypoteesit.....	32
4. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	34
4.1. Tutkimusaineisto	34
4.2. Regressioanalyysi	38
4.3. Tilintarkastuspalkkion vaikuttavat tekijät.....	39
4.4. Tulokset toimialoilta	41
5. TUTKIELMAN TULOKSET	46
6. YHTEENVETO	48
7. JATKOTUTKIMUKSIA	50

LÄHDELUETTELO	51
----------------------------	----

LIITTEET

Liite 1: SIC – toimiala luettelo	54
Liite 2: Tutkimuksen normaalijakauma ja jäännösten kuvaaja	57

TAULUKKOLUETTELO	sivu
Taulukko 1: Merkittävimpiä tutkimuksia tilintarkastuspalkkioista	14
Taulukko 2: Koon ja monimutkaisuuden mittarit	15
Taulukko 3: Tutkimuksia tilintarkastuspalkkioista 1980 - 2013	16
Taulukko 4: Yritysten toimialajakauma tutkimuksessa	35
Taulukko 5: Tasearvon ja tilintarkastuspalkkion keskiarvovertailu toimialoittain	36
Taulukko 6: Tilintarkastusyhteisöjen markkinaosuudet otoksessa	37
Taulukko 7: Tilintarkastuspalkkioiden suhteelliset osuudet	37
Taulukko 8: Tilintarkastuspalkkion ja tasearvon korrelaatiot eri toimialoilla	38
Taulukko 9: Selitysmalli	40
Taulukko 10: Otoksen selitysaste	40
Taulukko 11: Tasearvojen kertoimet	41
Taulukko 12: Toimialojen p-arvot	41
Taulukko 13: Toimialojen estimaatit	42

VAASAN YLIOPISTO**Kauppätieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Henri Antila	
Tutkielman nimi:	Tilintarkastusasiakkaan ominaisuuksien vaikutus tilintarkastuspalkkioihin	
Ohjaaja:	Annukka Jokipii	
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri	
Oppiaine:	Laskentatoimi	
Koulutusohjelma:	Laskentatoimi- ja tilintarkastus	
Aloitusvuosi:	2012	
Valmistumisvuosi:	2015	Sivumäärä: 57

TIIVISTELMÄ

Tutkielman tarkoituksena on selvittää onko yrityksen eri ominaisuuksilla vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Tutkielmassa keskitytään tutkimaan yrityksen toimialan ja tasearvon vaikutusta tilintarkastuspalkkioon kanadalaisissa yhtiöissä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on saatu vahvoja viittauksia siitä, että tasearvolla ja toimialalla olisi merkittävä vaikutus tilintarkastuspalkkioon (Anderson & Zeghal 1994). Toki myös muita tuloksia on esitetty merkittävimmästä tilintarkastuspalkkion määrittäjästä, kuten esimerkiksi liikevaihto (Chan 1993).

Tutkielman aineisto kerättiin Audit Analytics - tietokannasta, josta lopulliseksi aineistoksi määräytyi 3407 yrityksen otos. Tutkimus tehtiin regressioanalyysillä, selvittäen toimialan ja tasearvon vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

Tutkielman tulokseksi saatiin, että tasearvo oli merkittävästi suurin selittäjä tilintarkastuspalkkiolle. Tasearvolla huomattiin olevan tilastollisesti merkittävää vaikutusta toimialoilla 0,1,3,4 ja 8. Tästä päätellen tasearvolla on vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Toimialat 0 ja 1 eroavat muista toimialoista tilastollisesti, joten tästä voitiin päätellä myös toimialalla olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Osviittaa tähän lopputulokseen antoi jo korrelaatiolaskelmat, joista voitiin päätellä tilintarkastuspalkkion ja tasearvon välillä olevan merkittävä positiivinen vaikutus.

AVAINSANAT: tilintarkastuspalkkio, toimiala, tasearvo, kanadalaiset yritykset

1. JOHDANTO

Tutkielmassa tutkitaan tilintarkastusasiakkaiden ominaisuuksien vaikutuksia tilintarkastuspalkkioon. Tutkielma on rajattu tutkimaan tilintarkastusasiakkaan toimialan ja koon vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään kanadalaisissa yrityksissä.

Tilintarkastus on aiheena ollut mielenkiintoinen tutkimuskohde tutkijoille jo vuosikymmeniä. Tilintarkastukseen vaikuttavia, niin sisäisiä kuin ulkoisiakin, tekijöitä on tutkittu monelta näkökannalta. Tilintarkastustutkimusten yhtenä tavoitteena on ollut informaation antaminen tilintarkastusasiakkaille, että he voisivat paremmin ymmärtää tilintarkastuksen viitekehystä ja tilintarkastuspalkkioihin vaikuttavia seikkoja. Gist (1992) tutki tilintarkastuksen palkkiomallia, jonka perusteella tilintarkastusasiakas saa tärkeää tietoa, siitä mitkä seikat vaikuttavat tilintarkastuspalkkion määrään ja siten voivat itse niihin halutessaan vaikuttaa. Gist (1992) tutkimus antaa tärkeää informaatiota yrityksen johdolle tilintarkastuspalkkioiden synnystä ja suuruuteen vaikuttavista seikoista, jota he voivat käyttää arvioidessaan tilintarkastuspalkkion määrää. Gist (1992) tutkimus voi antaa myös yrityksen johdolle uusia näkökulmia kontrolloitavista seikoista omassa yrityksessään.

Viimeisenä vuosikymmenenä tilintarkastus on ollut puheenaiheena moneltakin kannalta, etenkin tilintarkastuksen laatu ja luotettavuus ovat olleet koetuksella. Menneiden aikojen suuret skandaalit (Enron, Worldcom ja Parmalat) ovat osaltaan horjuttaneet luottamusta tilintarkastukseen. Tilintarkastukselta ja tilintarkastajalta itseltään vaaditaan nykypäivänä entistä enemmän lakien ja ohjeistuksien lisääntyessä jatkuvasti. Päämääränä ohjeiden ja lakien kiristymiselle onkin ollut läpinäkyvyyden parantaminen ja luottamuksen palauttaminen markkinoihin. (Horsmaheimo ja Steiner 2008).

Enronin ja Worldcomin kirjanpitopetoksilla oli vaikutusta myös tilintarkastusmarkkinoihin ja tilintarkastuksen sääntelyyn. Näiden maailmankuulujen tapahtumien johdosta Yhdysvalloissa otettiin käyttöön Sarbanes-Oxley (SOX) laki vuonna 2002. Tämä liittovaltion laki oli kohdistettu lähtökohtaisesti ohjeistamaan pörssiyritysten hallintoa ja sitä myöten myös tilintarkastajia. SOX:n tarkoituksena lisätä läpinäkyvyyttä sekä lisätä informaatiota mitä yhdysvaltalaiset pörssiyritykset joutuvat ilmoittamaan SOX:n

voimaantulon jälkeen. Samaan aikaan perustettiin PCAOB (Public Company Accounting Oversight Board) valvomaan pörssilistattujen yritysten tilintarkastajien toimintaa. Tämän liittovaltionlain voimaan tulolla oli myös merkittävä vaikutus tilintarkastuspalkkioon. Tilintarkastuspalkkioiden huomattiin nousevan 74 % seuraavana vuotena SOX:n käyttöönotosta (Kacer ja Wilson 2015). (Gonthier-Besacier 2007.)

Tilintarkastuspalkkio määräytyy Suomessa kauppakaaren mukaan, jolloin asiamiehellä on oikeus saada kohtuullinen korvaus vaivasta ja työn aiheuttamista kuluista. Kuitenkin tilintarkastajalle on varattava riittävästi resursseja ja hänellä on oltava riittävästi aikaa suorittaa tilintarkastus lain vaatimalla tavalla. (Horsmaheimo ja Steiner 2008.)

Viime vuosina etenkin lakisääteisen tilintarkastuksen ja tilintarkastusasiakkaan konsultoinnin välisestä suhteesta on keskusteltu laajalti. Pyrkimyksenä on ollut vähentää konsultointia omille tilintarkastusasiakkaille. Tämä juontaa juurensa tilintarkastuslain ja -säännösten pykäliin, oman työn tarkastamisesta ja tilintarkastajan riippumattomuudesta. Yksi merkittäviä tilintarkastuksen painopisteitä on viime vuosina ollut dokumentoinnin laatu ja määrä. Dokumentoinnin tärkeyttä onkin pyritty painottamaan tilintarkastajille. Valvonta on lisääntynyt ja sitä myötä myös laatu on parantunut. (Tilintarkastuslaki)

Euroopan Komission (2010) julkaisemassa Green Paper - ohjeistuksessa on pyritty antamaan ohjeita koskien tilintarkastajan riippumattomuutta. Ohjeistuksen perustana on luottamuksen palauttaminen markkinoihin ja tilintarkastajiin viimeisimpien rahoituskriisien jälkeen. Ohjeistuksessa otetaan kantaa tilintarkastajan riippumattomuuteen koskien lakisääteistä tilintarkastusta ja tilintarkastusasiakkaan konsultointia. Menneet rahoituskriisit on saanut Euroopan Komission miettimään tilintarkastajan roolia, työtä ja raportointia, se jäänee nähtäväksi muuttuuko tulevaisuudessa tilintarkastajien työ näiltä osin.

Viime vuosikymmeninä on tutkittu lakisääteisen tilintarkastuksen ja tilintarkastuksen ulkopuolisten palveluiden keskinäistä vaikutusta. Nykypäivänä osa tilintarkastusyhteisöjen liikevaihdosta syntyy myös muusta kuin lakisääteisestä tilintarkastuksesta, siksi on tutkittu onko tällä vaikutusta tilintarkastajan riippumattomuuteen. (Ezzamel et al 1996.)

Tilintarkastusmarkkinoita hallitsevat nykyisin neljä kansainvälistä suuryritystä; KPMG, PricewaterhouseCoopers, Ernst & Young ja Deloitte & Touche. Näistä käytetään nykyään nimitystä Big4-tilintarkastusyhteisöt. Fuusiot ja konkurssit ovat synnyttäneet aikojen kuluessa nämä suuret tilintarkastusyhteisöt. Tästä seikasta saadaan viitteitä tässäkin tutkimuksessa, kun analysoidaan kanadalaista tutkimusaineistoa. Myös tämän tutkimus puoltaa sitä asiaa että Big4-tilintarkastusyhteisöt hallitsevat tilintarkastusmarkkinoita. Aikaisemmin tilintarkastusmarkkinoilla oli Big 8- ja Big 6-tilintarkastusyhteisöjä, mutta nykyään markkinoilla on enää neljä suurta ja lukuisia pieniä tilintarkastusyhteisöjä.

1.1. Tutkimuksia tilintarkastuspalkkioista

Simunic (1980) tutki tilintarkastuspalkkioiden hinnoittelua 397 yrityksellä Yhdysvalloissa, jota sittemmin on käytetty teoreettisena pohjana lähes jokaisessa tilintarkastuspalkkioita koskevassa tutkimuksessa. Tätä ennen ei juurikaan ole tehty merkityksellisiä tutkimuksia liittyen tilintarkastuspalkkioihin, lukuun ottamatta Elliot ja Korpi vuonna 1978 tutkiessaan tilintarkastuspalkkioita Yhdysvalloissa.

1980-1990 luvulla tutkimukset keskittyivät tutkimaan muuttujia, jotka vaikuttavat tilintarkastuspalkkion määrään. Menon & Williams (2001) tutkivat 1980-1997 vuosilta kolmen muuttujan muutosten vaikutuksia tilintarkastuspalkkioon. Muuttujina tutkimuksessa olivat yrityksen koko, monimutkaisuus ja riski. Tutkimuksessa saatiin vahvaa näyttöä, että yrityksen koko on yksi suurimmista yksittäisistä tilintarkastuspalkkioon vaikuttavista tekijöistä, ja erityisesti tasearvo koon mittarina.

Hassan ja Naser (2013) tutkivat yrityksiä Abu Dhabin markkinoilla, jossa he pyrkivät selvittämään millä yrityksen ominaisuuksilla on merkittävä vaikutus tilintarkastuspalkkion suuruuteen. Heidän tutkimuksessaan saatiin tulokseksi, että yrityksen tasearvolla ja monimutkaisuudella on merkittävä vaikutus tilintarkastuspalkkioon. Toisaalta tutkimuksessa huomattiin, että yrityksen toimialalla ei ollut vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

1.2. Tutkimusongelma

Tutkielman tarkoituksena on selvittää tilintarkastuspalkkioon vaikuttavia tekijöitä kanadalaisissa yrityksissä. Tutkimus rajataan tutkimaan asiakasyrityksen toimialan ja koon vaikutuksia tilintarkastuspalkkion määrään. Gerard, Houghton & Woodliff (1994) mukaan suurimpia tilintarkastuspalkkiota määrääviä tekijöitä olivat asiakasyrityksen koko sekä monimutkaisuus. Merkittävimpänä koon mittarina toimii yrityksen taseen arvo (Menon & Williams 2001). Tutkimusaineistona käytetään kanadalaisten yritysten julkaisemia tietoja tilintarkastuspalkkioista, yrityksen tasearvoista sekä yrityksen toimialasta.

Esikuvatutkimuksena tutkimuksessa käytetään Andersson ja Zéghal (1994) tutkimusta, jossa he tutkivat 374 kanadalaisen yrityksen tietoja 1980 alkupuolelta. Tutkimuksessaan he huomasivat yrityksen koolla ja monimutkaisuudella olevan merkittävä vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään. Samassa tutkimuksessa huomattiin myös toimialalla olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkioon.

Tutkimus tehdään 4307 kanadalaisyrityksen tiedoilla vuosilta 2000–2014. Tiedot on saatu Audit Analytics tietokannasta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää tällä uudella aineistolla, onko koolla ja toimialalla vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

1.3. Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu teoreettisesta ja empiirisestä osasta. Ensimmäisessä kappaleessa käsitellään johdantoa aiheeseen. Johdannossa esitellään tilintarkastusmarkkinoita yleisesti ja markkinoihin vaikuttaneita seikkoja viimeisten vuosikymmenten ajalta sekä tilintarkastusalan meneillään olevia muutoksia.

Toisessa kappaleessa käsitellään aikaisempia tutkimuksia tilintarkastuspalkkioista. Kappaleessa käsitellään aikaisempia tutkimuksia, joissa on selvitetty millä tekijöillä ja mittareilla toimialaa, monimutkaisuutta ja kokoa on mitattu. Painopiste toisessa kappaleessa on asiakasyrityksen toimialan,

monimutkaisuuden ja koon teoriassa. Kappaleessa käsitellään myös näiden tekijöiden vaikutuksia tilintarkastuspalkkion määrään. Kolmannessa kappaleessa käsitellään tilintarkastuspalkkion muodostumista ja tekijöitä, joilla on epäsuorasti vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Tilintarkastuspalkkioon vaikuttavia tekijöitä on aikaisemmissa tutkimuksissa huomattu olevan useita, esimerkiksi käräjöinnin riski tai konsultoinnin vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään.

Neljännessä kappaleessa esitellään tutkimuksen hypoteesit sekä tutkimusaineisto. Kappaleessa käsitellään aineiston ryhmittelyä ja sitä miten aineisto on tutkimuksen edetessä rakentunut. Kappaleessa kerrotaan niin numeerisesti kuin kirjallisesti minkälaiset tilintarkastusmarkkinat Kanadassa on otoksen pohjalta. Kappaleessa esitetään tutkimusmenetelmät ja –tavat, joita on tutkimuksessa käytetty. Kappaleeseen sisältyy tutkimuksen tulosten esittelyä taulukoissa ja niiden tulkintaa. Kappaleessa viisi on yhteenveto tutkimuksen tuloksista. Kappaleessa käsitellään myös mitkä hypoteesit tutkimuksen perusteella voidaan hyväksyä ja mitkä hypoteesit hylätä.

Kuudennessa kappaleessa on tutkielman yhteenveto. Siinä käsitellään tutkimus kokonaisuudessaan ja käsitellään pääkohdat tutkimustuloksista. Seitsemännessä kappaleessa käsitellään mahdollisia lisätutkimuksia, joita aineistolla voitaisiin tehdä tulevaisuudessa.

2. TILINTARKASTUSPALKKIOON VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Tilintarkastuspalkkiotutkimusten historia alkaa Yhdysvalloista, josta tutkimukset sittemmin levisivät muualle maailmaan. Osin hidasta tutkimuskehitystä vaikeuttivat tietojen saatavuus tilintarkastuspalkkioista, koska ne eivät aina ole olleet julkisia. 1980 – luvulla tutkimukset lisääntyivät etenkin Iso-Britanniassa, Australiassa, Intiassa ja Irlannissa siitä syystä, että tiedot tilintarkastuspalkkioista alkoivat olla julkisia ja siten helpommin saatavilla kuin aikaisemmin. Tämä oli yksi merkittävimmistä syistä miksi tilintarkastuspalkkiotutkimukset alkoivat lisääntymään seuraavina vuosina. (Cobbin 2002.)

Tutkija(t)	Tutkimusaineisto	Vuosi
Elliot ja Korpi	Yhdysvallat	1978
Simunic	Yhdysvallat	1980,1984
Palmrose	Yhdysvallat	1982, 1983, 1984, 1986
Maher et al.	Yhdysvallat	1986
Francis ja Simon	Yhdysvallat	1987
Francis	Australia	1984
Francis ja Simon	Australia	1986
Chung ja Lindsey	Canada	1988
Taffler ja Ramalinggam	Englanti	1981
Firth	Uusi Seelanti	1985

Taulukko 1: Merkittävimpiä tutkimuksia tilintarkastuspalkkioista (Thorton & Moore 1993)

Suuri osa aikaisemmista tutkimuksista koostuu tilintarkastuspalkkion määrittäjistä ja asiakkaaseen kohdistuvien muuttujien vaikutuksista tilintarkastuspalkkioon (katso esimerkiksi Gerard, Houghton & Woodliff (1994) ja Chan (1993)). Näissä tutkimuksissa on tutkittu, miten asiakkaan eri ominaisuudet ja eri mittarit vaikuttavat palkkion määrään, ja ovatko jotkin mittarit vahvempia määrittämään tilintarkastuspalkkion suuruutta kuin toiset.

Ensimmäiset merkittävät tutkimukset tehtiin 1980 – luvun vaihteessa, jolloin Elliot ja Korpi vuonna 1978 ja Simunic vuonna 1980, tutkivat tilintarkastuspalkkioiden muodostumista Yhdysvalloissa. Simunic (1980)

tekemä tutkimus on sittemmin noussut merkittävimmäksi teoreettiseksi pohjaksi muille tilintarkastuspalkkiota käsitteleville tutkimuksille. Simunic (1980) tutki tilintarkastuspalkkioiden hinnoittelua regressioanalyysin avulla. Myös muita taulukossa 1 olevia tutkimuksia on sittemmin käytetty teoreettisena pohjana monissa tilintarkastuspalkkiotutkimuksissa (katso esimerkiksi Hassan & Naser 2013).

2.1. Asiakasyrityksen ominaisuudet

Merkittävä painopiste tilintarkastuspalkkiotutkimuksissa on ollut palkkioihin vaikuttavien tekijöiden selvittäminen. Tutkimusten tarkoituksena on ollut myös selittää ja auttaa ymmärtämään tilintarkastusmarkkinoita ja niiden toimintaa. Gerard, Houghton & Woodliff (1994) tutkimuksen tarkoituksena oli havainnollistaa merkittävimpiä seikkoja, joilla on vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

Koko	Monimutkaisuus
Tasearvo	Tytäryhtiöiden määrä
Vaihto-omaisuus	Paikkakuntien lukumäärä, jossa yritys toimii
Myyntisaamiset	Maiden lukumäärä, jossa yritys toimii
Ostovelat	Ulkomaisten tytäryhtiöiden määrä
Osakkeet ja osuudet	
Vieras pääoma	
Käyttöomaisuus	
Rahoitusomaisuus	
Liikevaihto	
Tulos ennen korkoja ja veroja	
Tulos ennen veroja	
Liikevoitto	

Taulukko 2: Koon ja monimutkaisuuden mittarit (Gerard, Houghton & Woodliff 1994)

Gerard, Houghton & Woodliff (1994) olivat tutkimuksessaan tutkineet 300 julkisesti listattua yritystä 1980-luvulla. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millä yrityksen ominaisuuksilla on merkittäviä vaikutuksia tilintarkastuspalkkion määrään. Tutkimuksessa tutkittiin yrityksen koon ja monimutkaisuuden vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Tutkimuksessa huomattiin tasearvon olevan merkittävin vaikuttaja koon mittareista ja

tytäryhtiöiden määrän merkittävin vaikuttaja monimutkaisuuden mittareista. Tutkimuksessa saatiin tulokseksi, että myös muilla taulukossa 2 olevilla tekijöillä on vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

Vuosien 1980 – 1999 tutkimuksissa keskityttiin suurelta osin selvittämään neljän muuttujan vaikutusta tilintarkastuspalkkioon; asiakasyrityksen koko, asiakkaan monimutkaisuus, tilintarkastusasiakkaan riski ja tilintarkastusyhteisön vaikutus tilintarkastukseen. Tutkimuksissa asiakasyrityksen kokoa mitattiin tasearvolla ja asiakkaan monimutkaisuutta tytäryhtiöiden lukumäärällä. Tilintarkastusasiakkaan riskiä taas mitattiin vieraanpääoman suhteella yrityksen varoihin ja tilintarkastusyhteisön vaikutusta tilintarkastukseen mitattiin onko tilintarkastusyhteisö Big8-tilintarkastusyhteisö vai ei. Poikkeuksetta kaikissa taulukon 3 tutkimuksissa huomattiin asiakkaan tasearvon olevan vahvin määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle. Hassan ja Naser (2013) huomasivat omassa tutkimuksessaan myös tasearvon olevan vahvin määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle. (Cobbin 2002.)

Markkina	Tutkimusvuodet	Yhteismäärä
Yhdysvallat	1980,1984(2),1985,1986(2),1987,1988(3),1990(2),1992,1994,1995	15
Iso-Britannia	1981,1982,1988,1993,1994(2),1996(2)	8
Australia	1984,1986,1988,1994(2),1995(3)	8
Kanada	1988,1994	2
Uusi Seelanti	1985,1988,1995	3
Intia	1986,1995	2
Irlanti	1988	1
Singapore	1990,1992	2
Etelä-Afrikka	1991,1995	2
Hong Kong	1992,1996(2),1999	4
Malesia	1992,1996,1999	3
Bangladesh	1996	1
Pakistan	1997	1
Japani	1997	1
Etelä Korea	1999	1
Norja	1997	1
Alankomaat	1997	1
Abu-Dhabi	2013	1

Taulukko 3: Tutkimuksia tilintarkastuspalkkioista 1980 - 2013.

Cobbin (2002) tutkimuksessa huomattiin myös asiakkaan tytäryritysten lukumäärän, vieraanpääoman suhteen yrityksen varoihin ja tilintarkastusyhteisön vaikuttavan positiivisella tavalla tilintarkastuspalkkion

määrään. Näiden määrittäjien ei kuitenkaan huomattu olevan yhtä vahvoja kuin tasearvo.

Yrityksen koon vaikutusta tilintarkastuspalkkioon on tutkittu paljon myös myöhemmin vuosina. Hassan ja Naser (2013) tutkivat 65 yrityksen tietoja Abu Dhabi Stock Exchange (ADX) listalta vuodelta 2011. Tutkimuksessa huomattiin yrityksen koon, jossa määrittäjänä tasearvo, olevan merkittävä positiivinen vaikuttaja tilintarkastuspalkkion määrään. Samaan lopputulokseen tutkimuksessa päästiin myös yrityksen monimutkaisuuden kohdalla, jonka huomattiin olevan myös merkittävä positiivinen vaikuttaja tilintarkastuspalkkion määrään. Negatiivinen vaikutus tilintarkastuspalkkioon sitä vastoin huomattiin olevan yrityksen toimialalla.

Chou ja Lee (2005) tutkivat kymmenen yrityksen tietoja Hong Kongista vuosilta 1984-1998. Tutkimuksessa huomattiin yrityksen koolla ja monimutkaisuudella olevan merkittävä vaikutus tilintarkastuspalkkioon (Chou ja Lee 2005). Kacer ja Wilson (2015) tutkivat myös tilintarkastuspalkkioon vaikuttavia tekijöitä. He tutkivat Ison-Britannian tilintarkastuspalkkioita vuosilta 1998 - 2012. He tutkivat yrityksen koon ja monimutkaisuuden vaikutuksia tilintarkastuspalkkioon. Tutkimuksen lopputulokseksi saatiin että yrityksen koolla, tässä tutkimuksessa mittareina olivat tasearvo ja liikevaihto, ja monimutkaisuudella on positiivista vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. (Kacer ja Wilson 2015.)

Aikaisemmissa tutkimuksissa on lähes poikkeuksetta pidetty tasearvoa muuttujana määrittämään yrityksen kokoa. Chan (1993) tutkimuksessa esitettiin kuitenkin eriävä mielipide tasearvon merkitsevyydestä yksittäisenä määrittäjänä tilintarkastuspalkkiolle. Chan (1993) esitti liikevaihdon olevan varteenotettava vaihtoehto koon mittariksi tasearvon sijaan. Chan (1993) mukaan tasearvoon sisältyy monia seikkoja joita ei ole huomioida kun mittarina käytetään pelkästään tasearvoa. Näitä huomion arvoisia seikkoja olivat esimerkiksi yhtiön ikä, omaisuuden laatu tai kirjanpitokäytännöt. Kirjanpitokäytännöillä tässä tapauksessa tarkoitetaan esimerkiksi rahoitusomaisuuden arvostusperiaatteita, liikearvon käyttäytymistä tai aineettomien oikeuksien kohtelua kirjanpidossa. Erot edellä mainituissa seikoissa voivat vaikuttaa tutkimuksien tuloksiin. Näistä syistä Chan (1993) mielestä liikevaihto olisi parempi vaihtoehto koon mittarina kuin tasearvo.

Rose (1999) käytti sittemmin liikevaihtoa koon mittarina tutkiessaan koon vaikutusta tilintarkastuspalkkioon malesialaisella aineistolla. Tutkimuksessa huomattiin liikevaihdolla olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkioiden määrään, samoin kuin ulkomaisen myynnin suhteella kokonaisyntyyn. Ulkomaisen myynnin suhde kokonaisyntyyn voidaan tulkita monimutkaisuuden määrittäjänä tässä tutkimuksessa. Mitä enemmän yrityksellä on ulkomaista myyntiä, sitä enemmän on otettava erilaisia säännöksiä huomioon. (Cobbin 2002.)

Yrityksen tuottoasteen on huomattu vaikuttavan myös tilintarkastuspalkkion määrään. Paremmiin tuottavilla yrityksillä on havaittu olevan korkeammat tilintarkastuspalkkiot (Inchausti 1997). Parempi tuottavuus aiheuttaa enemmän kontrollitarkastuksia ja varmistuksia tilintarkastajalta, niin tuotoista kuin kuluistakin. Yritykset jotka näyttävät parempaa tulosta, joutuvat myös antamaan enemmän informaatiota toiminnastaan. Paremmiin tuottavat yritykset siten voivat valita ison kansainvälisen tilintarkastusyhteisön, joka pystyvät tuottamaan parempaa informaatiota asiakkaalle, mutta toisaalta tilintarkastuspalkkiot ovat sitä myöten yleensä korkeampia. (Hassan & Naser 2013.)

Asiakasyrityksen monimutkaisuuden vaikutusta tilintarkastuspalkkioon on tutkittu monissa tutkimuksissa (katso esimerkiksi Andersson & Zeghal 1994). Monimutkaisuuden määrittäjinä on pidetty tytäryhtiöiden määrää tai yrityksen eri toimiala valikoimaa. Firth (1985) huomasi tutkimuksessaan tytäryhtiöiden määrän vaikuttavan merkittävästi tilintarkastuspalkkion määrään. Mitä suurempi määrä yhtiöllä on tytäryhtiöitä, ja sitä myötä useampia samankaltaisia kirjanpitojärjestelmiä, sitä monimutkaisempaa asiakkaan tilintarkastus on. Näissä tapauksissa on huomattu matkustamiseen kuluvan ajan ja siten myös tilintarkastukseen kohdistuvien kustannusten nostavan tilintarkastuksen hintaa. Myös kohonneita palkkoja ja sääntelyn lisääntymistä on pidetty syynä tilintarkastuspalkkioiden kasvulle. (Firth 1985.)

Anderson & Zéghal (1994) tutkivat 374 kanadalaisen yrityksen tietoja vuosilta 1980, 1982 ja 1984. Tutkimuksessa tutkittiin asiakasyrityksen koon ja monimutkaisuuden vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Tutkimuksen mukaan asiakasyrityksen koolla ja monimutkaisuudella oli huomattava vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään. Anderson & Zéghal (1994) huomasivat

tutkimuksessaan myös yrityksen toimialojen määrän lisäävän huomattavasti yrityksen monimutkaisuutta, ja sitä myöten kasvattavat tilintarkastuspalkkion määrää.

Gerard, Houghton & Woodliff (1994) tutkivat muita asiakasyrityksen monimutkaisuuden määrittäjiä ja havaitsivat tilintarkastusasiakkaan monimutkaisuuteen olevan monia tekijöitä. Asiakkailta saattaa ilmetä monimutkaisia rahoitusjärjestelyjä, erilaisia tapoja tuottaa liikevaihtoa tai yrityksellä on monimutkaisia yritysrakenteita. Kyseiset tekijät tekevät asiakkaasta monimutkaisemman ja siten vaikuttavat suoraan myös tilintarkastuspalkkion määrään.

Tilintarkastusasiakkaan monimutkaisuudella on siten huomattu olevan merkittävä vaikutus tilintarkastuspalkkioihin. Erityisesti tytäryhtiöiden määrällä oli yksi merkittävimmistä vaikuttajista tilintarkastuspalkkioon. Myös muiden tekijöiden vaikutusta tilintarkastuspalkkioon on tutkittu laajasti. Jubb et al (1996) tutki australialaisella aineistolla tilintarkastusasiakkaan riskin vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Tutkimuksissa on pyritty selvittämään onko erityyppisillä riskeillä vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Tutkimuksessa Jubb et al (1996) huomasi etenkin liiketoimintariskin ja tilintarkastusriskin vaikuttavan merkittävästi tilintarkastuspalkkion määrään. (Cobbin 2002.)

Firth (2002) tutki aineistolla Uudesta-Seelannista, onko yrityksen monimutkaisuudella vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Hänen tutkimuksessaan saatiin hieman poikkeava tulos aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna. Tutkimuksen mukaan tytäryhtiöiden määrällä ei ollut merkittävää vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään Uudessa-Seelannissa. Samankaltaisia tuloksia sai Firth (1997), joka tutki aineistoa Norjasta. Myöskään tämän tutkimuksen perusteella ei saatu näyttöä että yrityksen monimutkaisuudella olisi vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Tästä voidaan päätellä, että monimutkaisuudella ei olla huomattu olevan yhtä ehdotonta vaikutusta tilintarkastuspalkkioon kuin yrityksen koolla (Cobbin 2002.)

Chung & Lindsey (1988) tekivät tutkimuksen kanadalaisella aineistolla. He tutkivat ulkomaalaisten tytäryhtiöiden suhdetta tytäryhtiöiden kokonaismäärään sekä saamisten ja varaston suhdetta koko tasearvoon. Niin ulkomaisten tytäryhtiöiden määrällä kuin varaston ja saamisten suhteella

tasearvoon huomattiin olevan merkittävä vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään. (Cobbin 2002.)

Gonthier-Besacier (2007) otti tutkimukseen uuden näkökulman, jota ei ollut aikaisemmin tutkittu tilintarkastuspalkkiotutkimuksissa, kasvun. Monissa tutkimuksissa on keskusteltu yritysten monimutkaisuudesta (esimerkiksi Gerard, Houghton & Woodliff (1994)), mutta aikaisemmin ei ole kiinnitetty huomiota seikkaan, mistä monimutkaisuus on syntynyt. Yrityksen kasvu voi johtaa myös yritysrakenteiden muutoksiin tai monikansalliseen myyntiin ja siten vaikuttaa suoraan monimutkaisuuteen. Kasvu, täten johtaa riskitasojen kasvuun ja tilintarkastajalta vaaditaan enemmän työtä varmistuakseen informaation oikeellisuudesta. Edellä mainituilla seikoilla on suora vaikutus suurempiin tilintarkastuspalkkioiden veloituksiin.

Kasvulla on usein vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Vaikkakin asiakasyrityksen kasvulla on ollut vaikutusta myös tilintarkastuspalkkion kasvuun, sillä ei kuitenkaan ole huomattu olevan vaikutusta tilintarkastajan vaihtamiseen. Firth (1985) mukaan, tilintarkastajaa ei ole huomattu vaihdettavan pienemmän tilintarkastuspalkkion toivossa. Syynä tilintarkastajan vaihdolle nähdään asiakasyrityksen merkittävä kasvu, jolloin pienemmillä tilintarkastustoimistoilla ei ole välttämättä resursseja tai osaamista jatkaa toimeksiantoa. Syynä tilintarkastajan vaihdolle ei ole ollut asiakkaan koko vaan tilintarkastusyhteisön koko. Syyksi nähdään isojen tilintarkastusyhteisöjen kykyä tuottaa luotettavampaa taloudellista informaatiota, jolla saattaa olla vaikutusta esimerkiksi rahoituksen hintaan.

Tilintarkastuspalkkioiden hinnoittelumallia on tutkittu seitsemällä muuttujalla; taseen loppusumma, annettavat raportit, paikkakunta, asiakkaan osallistuminen, omistus, raporttien muokkaaminen sekä toimiala. Aikaisemmin Simunic (1980) ja Palmrose (1983) ovat saaneet tuloksia, jossa toimialalla näyttää olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkioiden määrään. Toimialan vaikutusta tilintarkastuspalkkioihin voidaan ainakin osittain selittää toimialojen eri riskitekijöillä, sekä erilaisista vaatimuksista eri toimialojen kesken. (Palmrose 1986a.)

Simunic (1980) on havainnut tutkimuksissaan tytäryhtiöiden määrän ja toimialan vaikuttavan tilintarkastuspalkkioiden määrään. Simunic (1980) havaitsi

joidenkin toimialojen olevan monimutkaisempia kuin toiset. Monimutkaisemmat yritykset johtuvat usein monikerroksisesta yritysrakenteesta ja vaativat siten enemmän toimia tilintarkastajalta. Tutkimuksissa on tutkittu myös yrityksen omien kontrollien vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Simunic (1980) tutkimuksessa huomattiin myös asiakkaiden, jotka käyttävät enemmän resursseja sisäisiin kontroleihin, todennäköisesti käyttävät myös enemmän resursseja tilintarkastukseen. Tässä mahdollisena syynä pidetään varmistumista sisäisten kontrollien tehokkuudesta ja oikeellisuudesta. (Thorton & Moore 1993.)

Gerard, Houghton & Woodliff (1994) on tutkinut myös toimialan vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Tutkimuksessa oli tutkittu yrityksiä seuraavilta toimialoilta: vähittäiskauppa, tuotanto, kaivostoiminta, rakennusala, rahoitus sekä muut toimialat. Tutkimus tehtiin regressioanalyysin avulla, jossa tulokseksi saatiin yrityksen koon ja toimialan vaikuttavan tilintarkastuspalkkion määrään.

Andersson ja Zeghal (1994) tekivät tutkimuksen kanadalaisella aineistolla, jossa he tutkivat toimialan vaikutuksia tilintarkastuspalkkioiden määrään. Heidän tutkimuksessaan selvisi, että kuljetus, viestintä ja muiden hyödykkeitä myyvillä yrityksillä on matalammat tilintarkastuspalkkiot kuin muilla aloilla. Cothier - Besacier ja Schatt (2007) saivat tulokseksi tutkimuksessaan, että ranskalaiset IT alalla toimivat yritykset maksavat korkeampia palkkioita kuin muilla toimialalla toimivat. Näiden tutkimusten perusteella, toimialalla on vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. (Hassan & Naser 2013.)

2.2. Asiakkaan taloudellinen tila

Tilintarkastusasiakkaan likviditeetin, eli maksukyvyn, vaikutus tilintarkastuspalkkioon on myös herättänyt kysymyksiä tutkijoissa. Low et al (1990) on tehnyt tutkimuksen aineistolla Singaporesta ja Simon et al (1992) aineistolla Hong Kongista selvittääkseen likviditeetin vaikutuksia. Molemmissa tutkimuksissa huomattiin tilintarkastusasiakkaan likviditeetillä olevan merkittävä positiivinen vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään.

Gist (1992) huomasi tutkimuksessaan sijoitetun pääoman tuotolla (ROI) ja pitkäaikaisen velan suhteella omaisuuteen olevan merkittävä vaikutus

tilintarkastuspalkkion määrään. Edellä mainittujen tunnuslukujen ollessa heikolla tasolla, vaikuttaa se tilintarkastusasiakkaan ja tilintarkastuksen riskisyyteen, ja siten tilintarkastuspalkkion määrään positiivisesti.

Gist (1992) tutki tunnuslukujen vaikutusta tilintarkastuksen riskisyyteen ja sitä myötä vaikutuksia tilintarkastuspalkkion suuruuteen. Tilintarkastusasiakkaan taloudellisella tilalla on huomattu olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Anderson ja Zeghal (1994) sekä Pong ja Whittington (1994) tutkivat myös asiakkaan taloudellisen tilan vaikutusta tilintarkastuspalkkioiden suuruuteen. Anderson ja Zeghal (1994) sekä Pong ja Whittington (1994) mukaan tilintarkastusriskinä tutkimuksissa oli asiakkaan kyky maksaa tilintarkastuksesta aiheutuvat kulut. Anderson ja Zeghal (1994) sekä Pong ja Whittington (1994) tutkimuksien mukaan asiakkaan riskillä selviytyä tilintarkastuksen aiheuttamista kuluista, on sillä myös positiivinen vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään. (Gonthier-Besacier 2007.)

Al-Harshani (2008) teki tutkimuksen kuwaitilaisella aineistolla ja huomasi, että tilintarkastuspalkkiot nousevat, kun tilintarkastettavan yhtiön likvidit varat ovat pienet, jolloin asiakas on myös riskisempi. Tästä voidaan päätellä, että kannattavuudella on myös vaikutusta tilintarkastuspalkkion suuruuteen. Al-Harshani (2008) huomasi myös tilintarkastuspalkkioiden suuruuden ja tilintarkastusasiakkaan tuottavuuden välillä huomattiin olevan positiivinen yhteys. Tuottavammille yrityksille tilintarkastuspalkkion siis huomattiin nousevan.

Tutkimuksessa Al-Harshani (2008) myös totesi kuwaitilaisen aineiston perusteella asiakasyrityksen koon olevan tärkein määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle. Toisaalta tutkimus ei tukenut väitettä että tilintarkastusyrityksen koko tai liiketoiminnan maantieteellinen hajautuneisuus vaikuttaisivat tilintarkastuspalkkion määrään.

2.3. Toimialaosaaminen

Big8-tilintarkastusyhteisöjen toimialatuntemuksen ja maineen on huomattu vaikuttavan tilintarkastuspalkkion määrään. Craswell, Francis ja Taylor (1995)

tutki 1484 australialaisen yrityksen tietoja tilintarkastuspalkkioista. Tutkimuksessa huomattiin Big8-tilintarkastusyhteisöjen maineen ja toimialatuntemuksen nostavan tilintarkastuspalkkiota 34 % korkeammaksi kuin pienempien, toimialaa heikommin tuntevien tilintarkastusyhteisöjen. Tästä päätellen toimialatuntemuksella on vaikutus parempaan tilintarkastuksen laatuun ja siten korkeampaan tilintarkastuspalkkioon.

Toimialaosaamisen vaikutus tilintarkastuspalkkioon on huomattu olevan hieman kaksijakoinen. Craswell (1995) huomasi tutkimuksessaan toimialaosaamisen vaikuttavan tilintarkastuspalveluiden hinnoitteluun nostavasti. Tietyissä tapauksissa toimialaosaaminen ei vaikuta hinnoittelussa nostavasti, vaan vaikutukset voivat olla tilintarkastusyhteisölle tehokkuuden parantumisessa, jolloin tilintarkastustoimeksiannoista saadaan suurempi tuotto. Craswell (1995) tutki sekä Big8-tilintarkastusyhteisöjen brändin että toimialaosaamisen vaikutusta tilintarkastuspalkkioihin. Big8-tilintarkastustoimistojen palkkiot, jotka johtuivat tilintarkastusyhteisön brändistä, olivat 34 % korkeampia kuin muilla tilintarkastusyhteisöillä. Toimialaosaamisen on huomattu olevan tilintarkastuspalkkioita nostavana tekijä. Toimialaosaaminen vaatii erityistä ammattitaitoa, jolloin tilintarkastuksessa saadaan suurempi varmuus taloudellisen informaation oikeellisuudesta.

Crashwell et al. (1995) tutkiessaan Australian markkinoita huomasi Big6-tilintarkastusyhteisöjen, joilla on toimialaosaamista, pystyvän lisäämään preemion tilintarkastuspalkkioihin. Toimialaosaamisella on huomattu olevan vaikutusta myös tilintarkastuksen tuottavuuteen. Hyvällä toimialaosaamisella pystytään tuottamaan parempaa informaatiota, mutta myös tilintarkastukseen kohdistuvia kuluja pystytään kontrolloimaan paremmin ja parhaassa tapauksessa myös pienentämään. Menon ja Williams (2001) tekemä tutkimus oli ensimmäinen, jossa tilintarkastuspalkkioiden määräytymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä tutkittiin pitkällä aikavälillä. (Menon & Williams 2001.)

2.4. Tilintarkastuksen laatu

Kilpailun tilintarkastusalalla, niin kuin markkinoilla yleisestikin, pitäisi laskea tilintarkastuspalveluiden hintaa. Firth (1985) mukaan vaikutus tilintarkastuksen laatuun ja luotettavuuteen asettavat tilintarkastushinnoittelulle painetta

ainoastaan nostavasti. Hintojen lasku tässä tapauksessa olisi suoraan yhteydessä epärealistisiin aikatavoitteisiin tilintarkastustoimeksiannossa. Tilintarkastukseen on jokaisessa tapauksessa oltava riittävä aika ja resurssit toimittaa tilintarkastus lain ja säännösten mukaisesti.

Tutkimuksessaan Simunic (1980) tutki onko Big8-tilintarkastusyhteisöjen tilintarkastuspalkkioiden suuruus perusteltavissa paremmalla laadulla. Simunic (1980) tutki kolmea hypoteesia, johtuuko korkeampi tilintarkastuspalkkio monopoli asemasta markkinoilla, vaikuttaako korkeampi laatu tilintarkastuspalkkion määrään ja laskuttavatko isot tilintarkastustoimistot suhteellisesti matalampia tilintarkastuspalkkioita. Monopoli-asemalla ei huomattu tutkimuksessa olevan nostavaa vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Muilla mittareilla huomattiin olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.(Palmrose 1986a.)

Thorton & Moore (1993) tutki oletusta, että Big8-tilintarkastustoimistojen tilintarkastuspalkkiot olevan suurempia kuin muiden tilintarkastajien. Oletusta perustellaan suuremman profiilin tilintarkastajien pystyvän antamaan enemmän varmuutta taloudellisen informaation oikeellisuudesta. Thorton & Moore (1993) mukaan kuitenkin tilintarkastuksen laadun selittäjäksi saatiin vastoin oletusta sisäisen tarkastuksen laatu.

Tilintarkastuksen laadun vaikutuksia tilintarkastuspalkkioon on tutkittu myös ruotsissa. Big4-tilintarkastusyhteisöjen on huomattu veloittavan 20% preemion palkkioon verrattuna pienempiin tilintarkastusyhteisöihin (Francis 2004). Tutkimuksen tulokseksi saatiin, että Top6-tilintarkastusyhteisöt (Big4 tilintarkastusyhteisöt sekä BDO ja Grand Thorton) laskuttavat korkeampia tilintarkastuspalkkioita johtuen korkeammasta laadusta tilintarkastuksessa. (Sundgren & Svanström 2013.)

2.5. Kontrollit ja sisäinen tarkastus

Firth (1985) mukaan tilintarkastuspalkkion hintaa pidetään laskevana funktiona. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä suurempi yritys, sitä pienempi palkkio on suhteellisesti. Isommilla yhtiöillä oletetaan olevan tiukemmat ja paremmat sisäisen tarkastuksen ohjeet ja -kontrollit, jotka vähentävät tilintarkastustyötä.

Tästä johtuen sisäisellä tarkastuksella on huomattu olevan yhteys tilintarkastuspalkkion määrään. Mitä paremmat ovat kirjanpitojärjestelmät ja yrityksen seurantajärjestelmät ovat, sitä suurempi laskeva vaikutus niillä on tilintarkastuspalkkioon.

Omistusosuuksien vaikutusta on tutkittu tilintarkastuspalkkion määrään. Chan (1993) huomasi tutkimuksessaan yhtiön omistuspohjalla olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkioihin. Hyvin hajanainen omistajakunta, jossa ei ole suuromistajia, eivät välttämättä kykene valvomaan ja kontrolloimaan yhtiön toimintaa riittävällä tasolla. Kontrollien ollessa heikompia, tulee tähän tilintarkastuksessa kiinnittää erityistä huomiota. Heikot kontrollit aiheuttavat useimmiten suuremman määrän tarkastustyötä. Päin vastaisessa tilanteessa, jossa yksi tai muutama henkilö omistavat suuren osan yrityksestä, pystyvät paremmin kontrolloimaan ja seuraamaan yhtiön toimia ja siten myös reagoimaan yrityksen toiminnan muutoksiin. Tällöin kontrollit ovat parempia, mutta tämä ei silti poista tehtävää tilintarkastusta kontroleista, mutta voivat vaikuttaa kuitenkin laskevasti tilintarkastuspalkkioon.

Vuonna 1988 AICPA (American Institute of Certified Public Accountants) laajensi tilintarkastajien vastuuta arvioida asiakkaita entistä yksityiskohtaisemmin. Tilintarkastajan tuli arvioida asiakkaan sisäisiä kontroleja ja niiden puutteita. Menon & Williams (2001) huomasi tutkimuksessa muuttuvien tilintarkastusstandardien vaikuttavan tilintarkastuspalkkioiden määrään. AICPA:n laajentaessa tilintarkastajien vastuuta huomattiin sen merkittävästi lisäävän tilintarkastajan työtä ja etenkin vastuuta, jonka huomattiin vaikuttavan tilintarkastuspalkkioiden nousuun kaikilla toimialoilla.

Teknologian kehityksellä on ollut myös vaikutuksensa tilintarkastuksen suorittamiseen. Menon & Williams (2001) huomasi 1980-luvun alkupuolella teknologian kehityksen helpottavan tilintarkastuksen tekemistä. Tästä johtuen oletettiin, että työnteon helpottuessa vaikuttaisi se myös tilintarkastuspalkkioihin laskevasti. Tilintarkastus kehittyi entistä analyyttisemmäksi tästä johtuen mutta myös entistä tehokkaammaksi. Näillä muutoksilla oletettiin olevan laskeva vaikutus tilintarkastuspalkkioihin. Vaikutus oli kuitenkin täysin päinvastainen. Tilintarkastuksesta saatava informaatio oli entistä analyyttisempää ja pystyttiin saavuttamaan suurempi

varmuus taloudellisen informaation oikeellisuudesta, jolla olikin nostava vaikutus tilintarkastuspalkkioihin.

Felix (2001) tutki sisäisen tarkastuksen vaikutuksia tilintarkastuspalkkioiden määrään. Tutkimuksella huomattiin olevan hyötyä myös asiakasyrityksille. Tilintarkastusasiakkaan ja tilintarkastajan on molempien hyvä tuntea tilintarkastuspalkkioon vaikuttavat tekijät, jolloin molemmat pystyvät neuvottelemaan tilintarkastuspalkkion määrästä lähes samoilla lähtötiedoilla. Felix (2001) tutkimuksen avulla asiakasyritykset saavat tietoa siitä, miten heidän on mahdollista vaikuttaa mahdollisesti tilintarkastuspalkkioon alentavasti. Tilintarkastajalle jää kuitenkin työ arvioida sisäisen tarkastuksen laatu ja luotettavuus. Sisäisen tarkastuksen ja -kontrollien ollessa luotettavia, voi näillä olla laskeva vaikutus tilintarkastuspalkkioon.

2.6. Tilintarkastuspalkkiot

Isojen tilintarkastusyhteisöjen veloituksessa ei ole huomattavaa eroa verrattuna pienempiin tilintarkastustoimistojen veloitukseen. Firth (1985) mukaan samanlaisia tuloksia on saatu myös Yhdysvalloista ja Yhdistyneistä Kuningaskunnista. Tilintarkastus asiakkaat ovat nostaneet esiin kysymyksen, miksi tilintarkastuspalkkiot nousevat. Arthur Andersen (1978) on selittänyt tilintarkastuspalkkioiden nousua palkkojen nousulla, hallituksen säännöksillä ja luottamuksen vahvistamisella. (Firth 1985.)

Tilintarkastuksen hinnoittelulla on kuitenkin huomattu olevan eroavaisuuksia tilintarkastustoimistojen välillä joissakin tutkimuksissa. Firth (1985) mukaan erot saattavat johtua siitä, että toiset tilintarkastustoimistot pitävät lausuntojaan ja työtään arvokkaampana kuin toiset. Toisena syynä eroon pidetään tilintarkastusyhteisöjen erilaisia kulurakenteita.

Gist (1992) tutki tilintarkastuksen palkkiomallia, josta havaittiin olevan hyötyä niin tilintarkastajille kuin asiakkaillekin. Asiakkaat vaativat reilua laskutusta tilintarkastustoimeksiannoissa ja vaativat myös vastinetta maksetulle tilintarkastuspalkkiolle. Palkkiomalli antaa objektiivisen kuvan tietyistä määrityksistä, jotka vaikuttavat tilintarkastuspalkkion määrään. Palkkiomallissa

esiintyviä seikkoja hyödyntämällä, tilintarkastusasiakas voi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa tilintarkastuspalkkion pienenemiseen.

Suoraa yhteyttä tilintarkastusriskin ja tilintarkastuspalkkion määrällä ei empiirisesti ole havaittu. Thorton & Moore (1993) huomasi tutkimuksessaan kuitenkin asiakkaan liiketoimintariskin vaikuttavan tilintarkastuspalkkion määrään. Syynä siihen on suurempi riski ajautua konkurssiin ja sitä myötä riskinä tilintarkastusyhteisölle on myös asianajon uhka. Näillä tekijöillä on myös positiivinen vaikutus tilintarkastuksen hintaan. Tämän kaltaisissa tapauksissa tilintarkastajan tulee hankkia enemmän evidenssiä pienentääkseen tilintarkastusriskiä, joka osaltaan lisää tilintarkastuksen työmäärää ja tilintarkastuspalkkiota.

2.7. Yhteenveto tilintarkastuspalkkioon vaikuttavista tekijöistä

Aikaisemmissa tutkimuksissa lähes poikkeuksetta on käytetty yrityksen tasearvoa yrityksen koon mittarina. Tasearvon on huomattu olevan merkittävin määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle. Toisena määrittäjänä tutkimuksessa on yrityksen toimiala. Sillä on huomattu olevan joissakin tapauksissa vaikutusta tilintarkastuspalkkioon mutta yrityksen toimialalla ei ole huomattu olevan yhtä merkittävää vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Toimialan vaikutuksella on huomattu olevan positiivisia vaikutuksia tilintarkastuspalkkioihin joissakin tutkimuksissa, kun taas toisissa tutkimuksissa ei toimialalla ole huomattu olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkioon.

3. TILINTARKASTUSPALKKION MUODOSTUMINEN

Kappaleessa kerrotaan teoriaa tilintarkastuspalkkioihin epäsuorasti vaikuttavista seikoista. Tilintarkastuspalkkioon voiva vaikuttaa epäsuorasti monetkin seikat, seuraavassa kuitenkin käsitellään niitä seikkoja joilla on tieteellisesti havaittu olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkion muodostumiseen.

3.1. Low - balling

Pong (1994) mainitsi tutkimuksessaan low-balling tekniikan olevan yksi tekniikoista miten tilintarkastustoimistot hankkivat uusia asiakkaita. Tilintarkastustoimiston tarkoituksena on saada uusi asiakas, tämän vuoksi ensimmäisenä vuonna tilintarkastusta tarjotaan alhaisemmalla hinnalla. Tämä on seurausta kovasta kilpailusta tilintarkastusmarkkinoilla, jolloin kaikilla asiakkailla on merkitystä. Todennäköisesti asiakkaan tuotto tilintarkastusyhteisölle jää matalaksi ensimmäisinä vuosina, ja saattaa jäädä jopa negatiiviseksi. Hinnoittelumallin tarkoitus on pyrkiä kattamaan osa kuluista ja tulevina vuosina korottaa tilintarkastuspalkkioita, jolloin siitä on tarkoitus saada myös voittoa.

Tilintarkastusasiakkaan vaihtaessa tilintarkastusyhteisöä on huomattu palkkioiden putoavan merkittävästi uuteen toimeksiantoon siirryttäessä. Tämä on yksi muoto miten low balling–tekniikka esiintyy tilintarkastusmarkkinoilla uusia asiakkaita hankkiessa. Tämä huomattiin Pong ja Whittington (1994) tutkimuksessa Ison-Britannian aineistolla. Samanlaisia tuloksia saivat myös Butterworth ja Houghton (1995) jotka tutkivat tilintarkastusyhteisön vaihdon vaikutusta tilintarkastuspalkkioon.(Cobbin 2002.)

Yhtenä mittarina tilintarkastuspalkkion muodostumiselle pidetään asiakkaan kykyä selviytyä tilintarkastuksesta aiheutuvista kuluista. Firth (1985) mukaan jotkin tilintarkastustoimistot saattavat laskea tilintarkastuksen hintaa, jos asiakkaalla on ongelmia selviytyä tilintarkastuksesta aiheutuvista kuluista, ja vastapainoksi nostaa palkkiota kun yrityksen rahoitustilanne paranee. Firth (1985) mukaan tätä ei kuitenkaan pidetty merkittävänä nimittäjänä tilintarkastuspalkkiolle. Tätä teoriaa tukee myös Al-Harshani (2008) tutkimus, jossa tuottavammilla yrityksillä on huomattu olevan korkeammat tilintarkastuspalkkiot.

3.2. Käräjöintiriski

Yksi tilintarkastuspalkkioon vaikuttava tekijä on käräjöinnin riski. Al-Harshani (2008) tutkimuksessa on todettu isojen tilintarkastustoimistojen lisäävän palkkioon preemion käräjöintiriskistä. Asiakkaan mennessä konkurssiin on vaarana, etenkin isoilla ja vakavaraisilla tilintarkastustoimistoilla, joutua käräjöinnin kohteeksi. Tästä syystä tämä riski vaikuttaa myös tilintarkastuspalkkion määrään, koska käräjöinnistä aiheutuvat mahdolliset kulut on saatava etukäteen.

Tilintarkastusyhteisöillä on tapana lisätä käräjöintiriskistä johtuva palkkio, joko kaikille asiakkaille tai enemmän riskisille asiakkaille. Menon (2001) mukaan tilintarkastustoimistot tekevät asiakaskohtaisia mukautuksia tilintarkastuspalkkioon riskin mukaisesti. Käräjöintirisktiin vastaaminen esiintyy enemmänkin tilintarkastustyön lisääntymisen kautta, eikä pelkästään palkkiota nostamalla.

Clatworthy (2007) huomasi tutkimuksessa käräjöinnin uhalla samankaltaisia vaikutuksia tilintarkastuspalkkioon. Konkurssiin ajautuneilla asiakasyrityksillä on huomattu olevan suuremmat tilintarkastuspalkkiot, perustuen korkeampaan käräjöintirisktiin, oikeudenkäyntikuluihin ja sitä kautta vaikuttavaan tilintarkastusyhteisön maineeseen, tai edellä mainittujen yhdistelmään.

3.3. Konkurssi/Purkautuminen

Mahdollinen riski luottotappioon tilintarkastuspalkkiosta saattaa vaikuttaa tilintarkastuksen hintaan nostavasti. Firth (1985) mukaan heikko kannattavuus on yksi konkurssin ennustamisen työkaluista. Konkurssiin menneitä yrityksiä tutkitaan tarkemmin, joka saattaa aiheuttaa tilintarkastusyhteisölle myös riskin käräjöintiin. Firth (1985) mukaan tilintarkastajilla on mahdollisuus lisätä palkkioon riskipreemion, jos tilintarkastaja on sitä mieltä että asiakas ei pysty selviytymään tilintarkastuksesta aiheutuneista kuluista.

Menon & Williams (2001) tutki ensimmäisenä pitkällä aikavälillä miten tilintarkastuspalkkiot ovat kehittyneet ja mitä mahdollisia syitä kehitykseen liittyy. Tutkimuksessa tutkittiin 18 vuoden ajalta tilintarkastuspalkkioita ja niihin

vaikuttavia tekijöitä kuten tilintarkastusyhteisön kokoa, tilintarkastusasiakkaan monimutkaisuutta ja riskiä sekä tilintarkastajien palkkojen muutoksia ja hintojen nousua. Tutkimuksessa todettiin tilintarkastuspalkkion syntyvän tilintarkastuksen kuluista sekä tilintarkastuksesta saatavasta tuotosta. Tilintarkastuksen kuluihin tässä tapauksessa luettiin tilintarkastuksen tuotannolliset kulut sekä odotetut tappiot.

Rahoitusriskin on huomattu vaikuttavan nostavasti tilintarkastuspalkkion määrään. Clatworthy (2007) mukaan yrityksillä, jotka olivat purkaantuneet tilinpäätöksen julkistamisen jälkeen, huomattiin olevan merkittävästi suuremmat tilintarkastuspalkkiot. Tutkimuksessa huomattiin pörssilistattujen yritysten maksavan suurempia palkkioita tilintarkastajille kuin listaamattomat yritykset.

3.4. Harkinnanvaraiset erät

Simon (1985) tutkimuksen mukaan varasto ja saamiset ovat suurimmat yksittäiset taseen erät jotka vaikuttavat tilintarkastuspalkkioon. Simunic (1980) tutkimuksessa huomasi muitakin merkittäviä nimittäjiä tilintarkastuspalkkion määrään. Toimialalla ja nettotappioilla huomattiin olevan yhteys tilintarkastuspalkkion määrään, kuin myös ulkomaan toiminnan merkityksellä. (Simon 1985)

Gul (2003) mukaan harkinnanvaraisten erien käyttö yhdistetään usein suurempaan riskiin, ja siten vaikutukseen myös tilintarkastuspalkkion määrään. Harkinnanvaraisten erien käyttö vaatii lähes poikkeuksetta subjektiivista arviointia ja täten ne ovat yleisesti melko epävarmoja ja haastavia tarkastaa. Harkinnanvaraisiin eriin liittyy yleensä myös manipulaatoriski. Tilintarkastajat joutuvat käyttämään enemmän aikaa ja ammatillista harkintaa harkinnanvaraisia eria tarkastaessa, jolla on suora yhteys tilintarkastuspalkkion nousuun. Tutkimuksessa huomattiin kuitenkin yhteyden olevan heikompi yrityksissä, joissa on omistajayrittäjä.

3.5. Konsultointi

Gerard, Houghton & Woodliff (1994) mukaan konsultointipalveluiden on huomattu vaikuttavan positiivisesti tilintarkastuspalkkion määrään. Näiden palveluiden tarjoaminen on kasvanut paljon viimeisten vuosikymmenien aikana, silläkin kustannuksella että konsultointi saattaa vaarantaa objektiivisuutta, ainakin joissakin tapauksissa. (Firth 2002.)

Simunic (1984) huomasi tutkimuksessa, että tilintarkastuksen liitännäispalveluiden kuten esimerkiksi johdon ohjauksen, vaikuttavan tilintarkastuksen hintaan nostavasti. Suurin yksittäinen tilintarkastuspalkkiota nostava tekijä huomattiin olevan kirjanpidollisen ohjauksen antaminen yrityksen johdolle. (Palmrose 1986b.)

Konsultointipalkkioiden ollessa suhteellisen suuria, uskotaan sen vahvistavan taloudellista sidettä asiakkaan ja tilintarkastajan välillä. Tapauksessa, jossa konsultointipalkkio voidaan yhdistää suoraan tilintarkastuspalkkioon, on vaarana tilintarkastajan objektiivisuuden menettäminen. Davis et al. (1993) huomasi tutkimuksessaan positiivisen yhteyden tilintarkastukseen käytetyn ajan ja konsultointiin käytetyn ajan välillä. Tätä yhteyttä Beck et al. (1988) on selittänyt sillä, että tilintarkastus on kuitenkin loppujen lopuksi hyvin joustava kokonaisuus. Positiivinen yhteys palkkion ja konsultoinnin välillä johtuu paremmasta laadusta tilintarkastuksessa. Monissa tapauksissa yritysjärjestelyt vaativat konsultointia asiakkaalle, joka johtaa joissakin tapauksissa suurempaan ja monimutkaisempaan tilintarkastukseen. Tämä on yksi syy miten positiivista yhteyttä perustellaan aikaisemmissa tutkimuksissa. (Firth 2002.)

Tilintarkastajalta vaaditaan kykyä olla objektiivinen asiakasta kohtaan. Konsultointipalveluiden tarjoamisella omalle tilintarkastusasiakkaalle, nostaa riskiä menettää objektiivisuus. Objektiivisuus on monessakin mielessä tärkeä, koska sijoittajat ja rahoittajat vaativat objektiivista näkemystä yrityksen toiminnasta ja sen lain mukaisuudesta. Securities and Exchange Committee (SEC) yhdysvalloissa on kyseenalaistanut konsultoinnin mahdollisuuden omille tilintarkastusasiakkaille, joka on johtanut siihen että konsultointipalveluita tuottavia yrityksiä on eriytetty tilintarkastusyhtiön toiminnasta. Konsultointia pidetään erillisenä funktiona, joka itsessään vaatii myös tarkastuksen. (Firth 2002.)

Aikaisemmissa tutkimuksissa huomattiin tilintarkastusyhteisöjen hankkivan asiakkuuksia, vaikka toimeksiantojen kannattavuus ei aina ole positiivinen. Tämä juontaa juurensa kovasta hintakilpailusta tilintarkastusalalla.

3.6. Yhteenveto tilintarkastuspalkkion muodostumisesta

Riskeillä on huomattu olevan vaikutuksia tilintarkastuspalkkion määrään. Merkittävimpinä riskeinä huomattiin olevan käräjöntiriski sekä asiakasyrityksen riski ajautua konkurssiin. Riskejä aiheuttavat myös yritysten harkinnanvaraisten erien määrä. Harkinnanvaraisten erien käyttö vaatii subjektiivista arviointia ja niihin sisältyy myös manipulaatoriski. Oman yrityksen konsultointi on huomattu aikaisemmissa tutkimuksissa myös riskinä tilintarkastuksessa.

3.7. Hypoteesit

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yrityksen toimialan ja koon vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään kanadalaisissa yrityksissä. Aikaisemmissa tutkimuksissa toimialalla ja asiakasyrityksen koolla on huomattu olevan merkittävä vaikutusta tilintarkastuspalkkioiden määrään (Andersson & Zeghal 1994). Eriävän mielipiteen esitti Hassan ja Naser (2013). Heidän tutkimuksessaan Abu Dhabista saatiin tulokseksi, että toimialalla ei olisi merkittävää vaikutusta tilintarkastuspalkkioon

Edellä esitetyn teorian mukaan toimialan vaikutuksesta tilintarkastuspalkkioon on saatu ristiriitaisia tutkimustuloksia. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää onko tässä aineistossa toimialalla vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään, josta johdettiin seuraavat hypoteesit:

H₁: Toimiala vaikuttaa tilintarkastuspalkkioiden määrään kanadalaisissa yrityksissä.

H₀: Toimiala ei vaikuta tilintarkastuspalkkioiden määrään kanadalaisissa yrityksissä.

Aikaisemmissa tutkimuksissa saatiin vahvoja merkkejä siitä, että yrityksen koolla olisi positiivinen vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään. Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää onko tässä aineistossa yrityksen koolla vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään, josta johdettiin seuraavat hypoteesit:

H₂: Asiakasyrityksen koko vaikuttaa tilintarkastuspalkkion määrään kanadalaisissa yrityksissä.

H₀: Asiakasyrityksen koko ei vaikuta tilintarkastuspalkkion määrään kanadalaisissa yrityksissä.

4. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tässä kappaleessa esitellään tutkimusaineisto, tutkimusmenetelmät sekä hypoteesit. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, vaikuttaako asiakasyrityksen toimiala ja koko tilintarkastuspalkkioiden määrään kanadalaisissa yrityksissä..

4.1. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistona käytettiin Audit Analytics-tietokannasta hankittuja tietoja kanadalaisten yritysten tilintarkastuspalkkioista. Tietokannasta saatiin yhteensä 7728 kanadalaisen yrityksen tiedot. Aineisto sisälsi tietoja tilintarkastuspalkkiosta vuodesta 2000 vuoteen 2014. Aineisto sisälsi yritysten osoitteet, tilintarkastusyhteisöt, liikevaihdon, tasearvon, tilintarkastuspalkkion, markkina-arvon ja muita tietoja. Tutkimuksessa keskitytään kolmeen indikaattoriin, tilintarkastuspalkkioon, tasearvoon sekä toimialaan. Aineisto jaettiin toimialoittain SIC-toimialataulukon mukaan (liite 1).

Toimialataulukon mukaan toimialat jaetaan 10 pääryhmään.

0. maa-, metsä ja kalatalous

1. kaivostoiminta

2. rakentaminen

3. teollisuus

4. kuljetus, viestintä, sähkö, kaasua ja terveyspalvelut

5. tukkukauppa

6. vähittäiskauppa

7. rahoitus, vakuutus ja kiinteistöala

8. palvelut

9. julkinen hallinto

Aineistosta rajattiin pois yritykset, joiden tilintarkastuspalkkion määrä ei ollut saatavilla. Aineistosta poistettiin myös niiden yritysten tiedot, joiden tasearvo tai toimiala tiedot eivät olleet saatavilla. Yhteensä poistettiin 3421 yrityksen tiedot aineistosta.

SIC toimiala	Yritykset tutkimuksessa (kpl)
0.	14
1.	1748
2.	11
3.	1140
4.	400
5.	70
6.	54
7.	309
8.	546
9.	15
yhteensä	4307

Taulukko 4: Yritysten toimialajakauma tutkimuksessa.

Rajauksien jälkeen aineistoksi muodostui 4307 yrityksen joukko, vuosilta 2000 - 2014. Tutkimuksen aikaväliksi muodostui 14 vuoden ajanjakso, joka on suhteellisen pitkä ajanjakso mutta antaa hyvän näkökulman pidemmältä aikaväliltä miten eri toimialoilla tilintarkastuspalkkiot ovat muuttuneet toimialaan nähden. Taulukosta 4 voidaan huomata, että kaivostoiminnan ja teollisuuden toimialalta on merkittävä määrä tutkimukseen sisältyvistä yrityksistä. Yhteensä 2889 yritystä on näiltä kahdelta toimialalta, joka on 67,06 prosenttia kokonaisotannasta. Pienin määrä yrityksiä otannassa on rakennusala, jossa yrityksiä on vain 11 kappaletta.

Otoksessa tilintarkastuspalkkioiden määrät vaihtelevat suuresti yritysten välillä. Otoksessa suurin vuosittainen tilintarkastuspalkkio oli 59 500 000 \$ kun taas pienin oli 835 \$. Tasearvoissa erot olivat edellistäkin suuremmat, suurin tasearvo oli 827 091 000 000 \$ kun taas pienin tasearvo oli 2 \$. Edellä nähtiin, että vaihteluvälit olivat todella suuria. Tutkimusta tehtiin aluksi alkuperäisillä luvuilla, mutta pian huomattiin että tutkimustuloksista ei saatu luotettavia tällä datalla. Niin tilintarkastuspalkkioista kuin tasearvoistakin otettiin logaritmi muunnos, jolloin tutkittavat arvot saatiin pienemmiksi. Tämän seurauksena aineisto saatiin paremmin käsiteltäväksi, ja vaihteluväli pieneni molemmissa muuttujissa. Tämä muunnos oli välttämätön, että saatiin tutkimustulokset luotettaviksi ja aineisto saatiin helpommin käsiteltäväksi. Tästä muunnoksesta seurasi se, että tutkimustulokset olivat normaalijakautuneita ja tutkimuksen tuloksiin siten voitiin paremmin luottaa.

Toimiala	Tasearvo	Tilintarkastuspalkkio
0	104 923 106	113 229
1	1 881 624 585	483 686
2	2 097 912 760	752 082
3	2 160 383 429	1 138 495
4	7 647 635 531	1 722 236
5	284 619 137	530 422
6	1 167 311 163	662 675
7	105 643 492 114	5 406 458
8	273 438 421	385 798
9	61 063 752	15 181

Taulukko 5: Tasearvon ja tilintarkastuspalkkion keskiarvovertailu toimialoittain.

Aineistosta tehtiin tarkempia tutkimuksia, miten yritysten tilintarkastuspalkkiot ja tasearvot eri toimialojen kesken eroavat toisistaan. Eroavaisuuksia tutkittiin ottamalla toimialan sisältä keskiarvo tilintarkastuspalkkiosta ja tasearvosta. Taulukossa 5 voidaan huomata rahoitus, vakuutus ja kiinteistö toimialalla toimivien yritysten taseen loppusumman ja tilintarkastuspalkkion olevan huomattavasti korkeampia kuin muilla toimialoilla. Pienimmät keskiarvot saatiin toimialoilta 0 ja 9. Näillä toimialoilla tasearvojen keskiarvo oli merkittävästi pienemmät kuin muilla, ja siten myös tilintarkastuspalkkioiden keskiarvot olivat merkittävästi pienempiä. Tämä osaltaan antaa osviittaa siihen, että tasearvolla olisi vaikutusta tilintarkastuspalkkion suuruuteen. Tutkimuksessa toimiala 9 osalta voidaan huomata, että se eroaa moneltakin osalta muista toimialoista. Toimiala kuitenkin halutaan säilyttää tutkimuksessa, että nähtäisiin laajasti eri toimialojen vaikutukset. Toimialan 0, joka on maa-, metsä- ja kalatalous, keskiarvoihin todennäköisesti vaikuttaa yrityksen rakenne. Toimialalla ei välttämättä vaadita suuria varastoja tai rahavaroja, joka vaikuttaa taseen suuruuteen.

Markkinoita nykyään hallitsevat Big4-tilintarkastusyhteisöt, hallitsevat myös Kanadan tilintarkastusmarkkinoita. Taulukossa 6 tarkastellaan tilintarkastusyhteisöjen markkinaosuuksia otoksessa. KPMG:llä on suurin markkinaosuus yksittäisistä tilintarkastusyhteisöistä. Big4-tilintarkastusyhteisöillä on 63 prosentin markkinaosuus otoksen yrityksissä, kun

lasketaan toimeksiantojen lukumäärää. Täten muiden tilintarkastusyhteisöjen markkinaosuudeksi jää 37 prosenttia.

Tilintarkastusyhteisö	Markkinaosuus	
KPMG	20 %	881
PricewaterhouseCoopers	16 %	677
Deloitte & Touche	15 %	646
Ernst & Young	12 %	529
Muut	37 %	1574
Yhteensä	100 %	4307

Taulukko 6: Tilintarkastusyhteisöjen markkinaosuudet otoksessa.

Big4-tilintarkastusyhteisöjen huomattiin hallitsevan tilintarkastusmarkkinoita Kanadassa ottaen huomioon toimeksiantojen lukumäärä. Taulukossa 7 on laskettu yhteen tilintarkastusyhteisöjen tilintarkastuspalkkiot. Tästä huomataan, miten suurelta osin Big4-tilintarkastusyhteisöt hallitsevat tilintarkastusmarkkinoita, kun tilintarkastuspalkkioiden suhteellisia markkinaosuuksia otoksesta. Toimeksiantomäärään suhteutettuna muilla kuin Big4-tilintarkastusyhteisöillä oli 37 prosenttia markkinaosuudesta, mutta laskettaessa tilintarkastuspalkkioiden osuutta kaikista tilintarkastuspalkkioista osuus on enää 2,4 prosenttia.

Tilintarkastusyhteisö	Tilintarkastuspalkkiot	
KPMG	1 144 316 723	23,86 %
PricewaterhouseCoopers	989 757 455	20,63 %
Deloitte & Touche	1 462.424 384	30,49 %
Ernst & Young	1 084.810 130	22,62 %
Muut	115 194 319	2,40 %
Yhteensä	4 796 503 011	100,00 %

Taulukko 7: Tilintarkastuspalkkioiden suhteelliset osuudet.

Aikaisemmissa tutkimuksissa (katso esimerkiksi Hassan & Naser 2013) tasearvolla on huomattu olevan merkittävä positiivinen vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään. Taulukossa 8 nähdään tilintarkastuspalkkioiden ja tasearvojen väliset korrelaatiot eri toimialojen kesken. Taulukosta voidaan nähdä kaikilla toimialoilla olevan merkittävä positiivinen vaikutus tasearvon ja

tilintarkastuspalkkion välillä. Korrelaation ollessa tasan 1, muuttujien välillä vallitsee täydellinen positiivinen korrelaatio, jolloin toisen muuttujan muuttuessa yhden mittayksikön muuttuu myös toinen täsmälleen saman verran.

Toimiala	Korrelaatio
0	0,68877
1	0,88092
2	0,92813
3	0,88186
4	0,90080
5	0,89370
6	0,93293
7	0,92127
8	0,89149
9	0,56580

Taulukko 8: Tilintarkastuspalkkion ja tasearvon korrelaatiot eri toimialoilla

Taulukosta 8 voimme nähdä matalimman korrelaation ollen 0,56580 toimialalla 9. Muilla toimialoilla korrelaatiot olivat tätäkin vahvempia määrittäjiä tilintarkastuspalkkiolle. Taulukosta 8 voidaan päätellä, että kun tasearvo nousee millä tahansa toimialalla, on sillä merkittävä positiivinen vaikutus myös tilintarkastuspalkkioon. Vahvimmat korrelaatiot tässä tutkimuksessa saatiin toimialoilta 2 (rakentaminen), 6 (vähittäiskauppa) ja 7 (rahoitus, vakuutus ja kiinteistöala). Edellä mainituilla toimialoilla on lähes täydellinen positiivinen korrelaatio. Eikä muidenkaan toimialojen korrelaatio tästä merkittävästi poikkea, pois lukien toimiala 9. Tämä osaltaan puoltaa aikaisempien tutkimuksien tuloksia, että tasearvolla on positiivinen vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään.

4.2. Regressioanalyysi

Regressioanalyysillä tutkitaan yhden tai useamman muuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan. Regressioanalyysillä voidaan samanaikaisesti tutkia usean eri muuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan. Tutkimuksen regressioanalyysi toteutettiin SAS-ohjelmalla.

Yksinkertaisimmillaan regressioanalyysi on muotoa:

$$(1) Y = a + bX + \varepsilon$$

missä,

Y = selitettävä muuttuja

a = vakiotermin

b = regressiokerroin

X = selittävä muuttuja

ε = virhetermi

Kahden muuttujan regressioanalyysi

$$(2) Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \varepsilon$$

missä,

Y = selitettävä muuttuja

a = vakiotermin

b_1 = regressiokerroin muuttujalle 1

X_1 = selittävä muuttuja 1

b_2 = regressiokerroin muuttujalle 2

X_2 = selittävä muuttuja 2

ε = virhetermi

4.3. Tilintarkastuspalkkion vaikuttavat tekijät

Aikaisemmissa tutkimuksissa (katso esimerkiksi Anderson & Zeghal 1994) on huomattu yrityksen tasearvolla olevan merkittävä positiivinen vaikutus tilintarkastuspalkkion määrään. Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään regressioanalyysin avulla onko yrityksen tasearvolla tai toimialalla vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Tarkoitus on selvittää miten paljon tasearvo selittää tilintarkastuspalkkioista eri toimialoilla ja miten eri toimialat eroavat toisistaan. Regressiomallin kaavaksi toimi

$$(4) TP = a + bTasearvo + \varepsilon$$

missä,

TP = tilintarkastuspalkkio

a = vakiotermin

b = regressiokerroin tasearvolle

ε = virhetermi

Taulukosta 9 nähdään myös tämän kaavan tilastollinen merkitsevyys. Sitä kuvataan taulukossa kirjaimella p . P :n ollessa alle viisi prosenttia, voidaan tulosta pitää tilastollisesti merkitseväenä. Taulukossa 9 huomataan viimeisessä sarakkeessa olevan merkitsevyystason selitysmallille. Merkitsevyystason jäädessä alle 0,05, nollahypoteesi kumoutuu. Taulukosta huomataan merkitsevyystason olevan tässä selitysmallissa alle .0001. Se tarkoittaa sitä, että selitysmalli on toimiva ja myös tilastollisesti erittäin merkittävä.

	df	Neliösumma	Keskineliösumma	F	Merkitsevyystaso
Regressio	10	2443.76474	244.37647	1850,98	<.0001
Residuaali	4296	567.17994	0.13203		
	4306	3010.94468			

Taulukko 9: Selitysmalli

Aikaisemmin mainittiin, että tutkimusaineistolle oli välttämätöntä tehdä logaritmimuunnos. Tutkimus suoritettiin tällä muunnetulla aineistolla. Muokattua aineistoa tutkittiin lineaarisen regression avulla, jolloin tutkimustuloksista saatiin normaalijakautuneita (kts liite 2). Tutkimustulosten hajontakuvio oli suurelta osin keskittynyt nolla rivin molemmin puolin (kts liite 2). Tästä voidaan päätellä, että tutkimuksen antamat tulokset ovat riittävällä tasolla luotettavia.

Toimiala	R ²	Korjattu R ²
0-9	0,8116	0,8112

Taulukko 10: Otoksen selitysaste

Regressioanalyysillä tutkitaan muuttujien välistä selitysastetta, R². Tässä tutkimuksessa selitettävä muuttuja on tilintarkastuspalkkio ja selittävät muuttujat ovat yrityksen toimiala ja tasearvo yrityksen koon mittarina. Regressioanalyysillä selvitetään miten paljon tilintarkastuspalkkion määrästä yrityksen tasearvo ja toimiala selittävät. Taulukosta 10 voidaan nähdä koko otoksen selitysasteeksi muodostuneen 81,16 prosenttia. Tämä tarkoittaa sitä, että toimiala ja tasearvo selittävät koko otoksessa yhteensä 81,16 prosenttia tilintarkastuspalkkion muodostumisesta. Täten muiden tekijöiden, joita

tutkimuksessa ei tutkita, vaikutus tilintarkastuspalkkioon on vain 18,84 prosenttia. Tämän jälkeen laskettiin pelkän tasearvon selitysastetta tilintarkastuspalkkiolle koko otoksesta. Taulukossa 11 voidaan huomata pelkän tasearvon selittävän 78,93 prosenttia tilintarkastuspalkkion määrästä. Täten toimiala selittää vain 2,23 prosenttia tilintarkastuspalkkioista. Tästä huomataan toimialan vaikutuksen tilintarkastuspalkkion määrään olevan tässä suhteessa melko vähäinen. Taulukossa 11 nähdään myös tilintarkastuspalkkion kaavan kertoimet. Tästä voidaan päätellä, että kun tasearvo kasvaa, kasvaa myös tilintarkastuspalkkio.

a	R ²	p	b
1,893	0,7893	<.0001	0,435

Taulukko 11: Tasearvon kertoimet

Taulukosta 12 nähdään tutkittujen toimialojen kesken eroavatko toimialat toisistaan. Tutkimuksen p-arvon jäädessä alle 0,05:n, toimiala eroaa tilastollisesti merkitsevästi muista, ja tässä tapauksessa toimialalla on vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Taulukosta voidaan nähdä toimialojen 0 ja 1 eroavan tilastollisesti merkitsevästi toisista toimialoista, josta voidaan myös päätellä että toimialalla on vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

Toimiala	p-arvo
0	0,0042
1	0,0011
2	0,1355
3	0,4643
4	0,3803
5	0,3866
6	0,1207
7	0,0639
8	0,9483
9	0,1208

Taulukko 12: Toimialojen p-arvot

4.4. Tulokset toimialoilta

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko yrityksen toimialalla ja tasearvolla vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään kanadalaisissa yrityksissä.

Edellisessä kappaleessa huomattiin selitysmallin olevan erittäin merkittävä tässä tutkimuksessa ja siltä pohjalta syntyi regressiomallin kaava,

Tilintarkastuspalkkion regressioanalyysin kaava tutkimuksessa on seuraava:

$$(3) TP = a + \sum_{i=1}^9 b_i \text{toimiala}D_i + b_{10} * \text{tasearvo} + \varepsilon$$

missä,

TP = tilintarkastuspalkkio

a = vakiotermi

b = regressiokerroin toimialalle

b = regressiokerroin tasearvolle

ε = virhetermi

Seuraavaksi tutkittiin toimialoittain tasearvon vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Taulukosta 13 voidaan huomata, että yhdenkään toimialan selitysaste ei tutkimuksessa kohoa korkeammaksi kuin koko otoksen selitysaste. Kuten aikaisemmin on sanottu, tasearvo selittää 78,93 prosenttia otoksen tilintarkastuspalkkioista. Eri toimialojen selitysasteet eivät kuitenkaan kohoa merkittävästi tätä korkeammiksi. Tämä puoltaa sitä, että tasearvo on yksittäisenä vaikuttajana tilintarkastuspalkkioon voimakkain. Taulukosta 13 nähdään eri toimialojen kesken miten tasearvo selittää tilintarkastuspalkkiota.

Toimiala	a	toimialakerroin	tasekerroin	R ²	p
0	1,894	-0,22	0,435	0,7896	0,032
1	2,010	-0,24	0,433	0,8088	<.0001
2	1,893	-0,04	0,435	0,7894	0,727
3	1,861	0,14	0,434	0,7945	<.0001
4	1,904	0,10	0,432	0,7906	<.0001
5	1,890	0,08	0,435	0,7895	0,09
6	1,893	0,00	0,435	0,7894	0,938
7	1,892	0,00	0,435	0,7894	0,853
8	1,794	0,21	0,444	0,7957	<.0001
9	1,888	0,16	0,436	0,7595	0,121

Taulukko 13: Toimialojen estimaatit

Toimialan 0 tilintarkastuspalkkion selitysaste oli 78,96 prosenttia. Toimialalla 0, tasearvolla on vaikutusta tilintarkastuspalkkioon viiden prosentin

merkitsevyyssasteella. Toimialalla 1 huomataan selityssasteen kohoavan lähimmäs koko otoksen selityssastetta. Kaivostoiminnassa 80,88 prosenttia tilintarkastuspalkkioista selittää tasearvo. Tällä toimialalla tasearvolla on vaikutusta tilintarkastuspalkkioon yhden prosentin merkitsevyyssasteella.

Toimialalla 2, rakentaminen, tasearvo selittää 78,94 prosenttia tilintarkastuspalkkioista. Merkitsevyyssasteen huomataan kohoavan 72,7 prosenttiin, joten tasearvo ei vaikuta tilastollisesti merkittävästi tilintarkastuspalkkioon tällä toimialalla. Toimialalla 3, teollisuus, tasearvon selityssasteeksi muodostui 79,45 prosenttia. Kuten taulukosta 13 huomataan, tasearvolla on vaikutusta tilintarkastuspalkkioon yhden prosentin merkitsevyyssasteella.

Toimialalla 4, kuljetus, viestintä, sähkö, kaasu ja terveystoiminta, 79,06 prosenttia tilintarkastuspalkkioiden määrästä voidaan selittää tasearvon perusteella. Tasearvolla huomataan olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkioon yhden prosentin merkitsevyyssasteella. Toimialalla 5, tukkukauppa, toimivien yritysten osalta 78,95 prosenttia tilintarkastuspalkkioiden määrästä voidaan selittää tasearvolla. Merkitsevyyssasteen toimialalla 5 huomataan olevan 9 prosenttia, joten tällä toimialalla tasearvo ei vaikuta tilastollisesti merkittävästi tilintarkastuspalkkioon.

Toimialalla 6, vähittäiskauppa, selityssaste oli heikoimpia tässä tutkimuksessa toimialojen 7 ja 2 kanssa. Kuitenkin tämänkin toimialan selityssaste kohoaa 78,94 prosenttiin. Merkitsevyyssaste tällä toimialalla kuitenkin kohoaa 93,8 prosenttiin, joten tase ei vaikuta tilastollisesti merkittävästi tilintarkastuspalkkioon. Kuten edellä mainittiin toimialalla 7, rahoitus, vakuutus ja kiinteistöalalla olevan yksi heikoimmista selityssasteista tutkimuksessa. Kuitenkin selityssasteen ollessa 78,94 prosenttia, voidaan todeta että tasearvo selittää merkittävän osan tilintarkastuspalkkion määrästä. Toisaalta myös tällä toimialalla merkitsevyyssaste kohoaa 85,3 prosenttiin, joten myöskään tällä toimialalla tase ei vaikuta tilastollisesti merkittävästi tilintarkastuspalkkioon.

Toimialalla 8, palvelu, tilintarkastuspalkkioista 79,57 prosenttia on selitettävissä yrityksen tasearvolla. Tällä toimialalla tasearvolla huomataan olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkioon yhden prosentin merkitsevyyssasteella. Toimialalla 9, julkinen hallinto, toimivien yritysten selityssasteeksi muodostui 75,95 prosenttia.

Tämä tulos poikkeaa kaikkien muiden toimialojen tutkimustuloksista. Selitysasteeksi tälle 15 yrityksen joukolle muodostui 75,95 prosenttia, joka on matalampi kuin koko otoksen selitysaste. Tästä tuloksesta voidaan kuitenkin päätellä ainoastaan se, että julkisen hallinnon alalla toimivien yritysten tasearvo selittää vähemmän tilintarkastuspalkkiosta kuin muilla toimialoilla toimivien yritysten. Toimialan 9 merkitsevyytaso kuitenkin kohoo 12,1 prosenttiin, joten tase ei vaikuta tilastollisesti merkitsevästi tilintarkastuspalkkioon.

Tutkimustuloksista voidaan huomata korkeimpien selitysasteiden muodostuvan niiltä toimialoilta, joissa otoskoko on suurin. Toimialoilla, jossa on pienet otoskoot, ovat herkempiä yksittäisen yrityksen antamille tiedoille. Tällöin yksittäisten yritysten tiedoilla on suurempi vaikutus toimialan selitysasteisiin kuin niillä jossa otoskoko on suurempi. Vaikka tutkimuksessa otoskoot jäivät joillakin toimialoilla melko alhaisiksi, antaa se kuitenkin relevanttia tietoa siitä miten paljon tasearvo selittää tilintarkastuspalkkioiden määrästä.

Taulukossa 13 nähtiin selitysasteet eri toimialojen kesken. Tästä voidaan huomata, että erot selitysasteissa eri toimialojen kesken eivät ole merkittävän suuria. Matalimman ja korkeimman selitysasteen erotus on vain 4,93 prosenttia. Tästä voidaan päätellä, että kaikilla toimialoilla tasearvo selittää merkittävimmän osan tilintarkastuspalkkiosta.

Aikaisemmissa tutkimuksissa toimialan vaikutuksesta tilintarkastuspalkkioon on saatu kahdenlaisia tuloksia. Toisissa tutkimuksissa (katso Anderson & Zeghal 1994) toimialalla on huomattu olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkioon, kun taas toisissa tutkimuksissa (katso Hassan & Naser 2013) vaikutusta ei ole havaittu. Taulukosta 12 voidaan huomata toimialojen 0 ja 1 eroavan tilastollisesti merkitsevästi muista toimialoista. Tästä voidaan päätellä toimialalla olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

Aikaisemmissa tutkimuksissa (katso esimerkiksi Hassan & Naser 2013 tai Anderson & Zeghal 1994) tutkimusten tuloksiksi oli saatu, että tasearvo on merkittävin yksittäinen määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle. Tämän tutkimuksen tuloksiin peilaten voidaan vahvistaa tämä väite, että tilintarkastuspalkkio tosiaan on merkittävin yksittäinen määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle. Tasearvon vaikutuksesta tilintarkastuspalkkioon saatiin tilastollisesti merkittäviä tuloksia

toimialoilta 0,1,3,4 ja 8. Tästä voidaan päätellä, että tasearvolla on vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

5. TUTKIELMAN TULOKSET

Tutkielmassa tutkittiin, onko yrityksen eri ominaisuuksilla vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään kanadalaisissa yrityksissä. Tutkittuja ominaisuuksia tässä tutkimuksessa olivat yrityksen toimiala ja tasearvo yrityksen koon mittarina. Aineistona oli 4307 yrityksen otos vuosilta 2000–2014, jolla tutkimus toteutettiin. Aineiston aikajänteeksi muodostui suhteellisen pitkä, mutta tämän vuoksi tutkimuksesta saadaan pidemmän aikavälin tuloksia tilintarkastuspalkkioon vaikuttavista seikoista. Ensimmäisiä viitteitä tasearvon vaikutuksesta tilintarkastuspalkkion määrään saatiin kun laskettiin keskiarvoja tasearvoista ja tilintarkastuspalkkioista eri toimialoilla. Tästä voitiin huomata että mitä korkeampi oli tasearvon keskiarvo, sitä suurempi oli myös tilintarkastuspalkkioiden keskiarvo.

Tasearvon vaikutuksesta tilintarkastuspalkkioon viittasi myös korrelaatiolaskelmat tilintarkastuspalkkion ja tasearvon väliltä. Kaikilla tutkituilla toimialoilla korrelaatio kohosi yli 0,5:n. Tästä voidaan päätellä, että kun yrityksen tasearvo nousee, nousee myös yrityksen tilintarkastuspalkkio. Poikkeavana tuloksena korrelaatio tutkimuksessa oli myös julkisen hallinnon toimiala, jossa tilintarkastuspalkkion ja toimialan välinen korrelaatio jäi matalammaksi kuin muilla toimialoilla. Kuitenkin tälläkin toimialalla korrelaatio ylittää 0,5.

Koko otoksesta selitysasteeksi tasearvon osalta muodostui 78,93 prosenttia, kun taas koko aineiston selitysasteeksi 81,16 prosenttia. Tästä voidaan päätellä, että tasearvo selittää merkittävän osan tilintarkastuspalkkion määrästä. Vertailtaessa selitystettä eri toimialojen kesken, selitysasteet eivät kohoa merkittävästi tätä 78,93 prosenttia korkeammaksi. Tästä voidaan päätellä, että riippumatta toimialasta, tasearvo selittää suuren osan tilintarkastuspalkkion määrästä. Ainoa poikkeus oli julkisen hallinnon toimiala, jossa selitysaste jäi 75,95 prosenttiin, joka on matalampi kuin koko otoksen selitysaste. Vaikka tutkimuksessa yritysten lukumäärät vaihtelivat suuresti toimialojen välillä, saadaan tutkimuksesta kuitenkin selviä viitteitä siitä että tasearvo selittää suuren osan tilintarkastuspalkkioista kaikilla toimialoilla.

Kuten edellä mainittiin, tasearvon huomattiin selittävän suuren osan tilintarkastuspalkkioiden määrästä. Tasearvon vaikutuksesta

tilintarkastuspalkkioon saatiin tilastollisesti merkitseviä tuloksia toimialoilta 0,1,3,4 ja 8, josta voidaan päätellä että toimialalla on vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

Tutkimuksessa toisena muuttujana oli yrityksen toimiala. Toimialan vaikutusta tilintarkastuspalkkioihin on perusteltu toimialojen erilaisilla riskitekijöillä ja vaatimuksilla eri toimialojen kesken. Myös monikerroksisia yritysrakenteita on pidetty ominaisina joillekin toimialoille, joka osaltaan kasvattaisi tilintarkastuspalkkiota. Vertailtaessa toimialoja keskenään, huomattiin toimialojen 0 ja 1 eroavan tilastollisesti muista toimialoista. Tästä voitiin päätellä, että myös toimialalla on vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Tätä tutkimustulosta puoltaa myös Anderson & Zeghal (1994) tekemä tutkimus, jossa tulokset olivat samankaltaisia.

Kuten edellä on mainittu, niin tässä tutkimuksessa huomattiin tasearvon olevan merkittävin määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle. Täten voitiin hyväksyä "**H₂**: Asiakasyrityksen koko vaikuttaa tilintarkastuspalkkion määrään kanadalaisissa yrityksissä" ja hylätä "**H₀**: Asiakasyrityksen koko ei vaikuta tilintarkastuspalkkion määrään kanadalaisissa yrityksissä". Toimialoittain tehdyn testauksen mukaan toimialat 0 ja 1 eroavat tilastollisesti merkittävästi muista toimialoista. Täten hyväksyttiin myös "**H₁**: Toimiala vaikuttaa tilintarkastuspalkkioiden määrään kanadalaisissa yrityksissä" ja hylättiin "**H₀**: Toimiala ei vaikuta tilintarkastuspalkkioiden määrään kanadalaisissa yrityksissä".

6. YHTEENVETO

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yrityksen ominaisuuksien vaikutuksia tilintarkastuspalkkion suuruuteen. Tutkimuksessa keskityttiin tutkimaan kahta muuttujaa, yrityksen toimialaa ja kokoa. Koon mittariksi valikoitiin tasearvo, joka aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu vahvaksi määrittäjäksi tilintarkastuspalkkiolle.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu tasearvon olevan merkittävin yksittäinen nimittäjä tilintarkastuspalkkiolle (Cobbin 2002). Samaan johtopäätökseen tutkimuksessaan on tullut Hassan ja Naser (2013), jotka huomasivat koolla olevan merkittävä positiivinen vaikutus tilintarkastuspalkkioon. Hassan ja Naser (2013) tutkimuksessa, toimialalla sitä vastoin ei huomattu olevan merkittävää vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Muillakin tekijöillä on huomattu olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään, kuten esimerkiksi asiakkaan monimutkaisuudella tai yrityksen taloudellisella tilalla.

Tutkimuksen teoriaosassa avattiin myös teoreettista pohjaa tilintarkastuspalkkioiden muodostumiseen ja erilaisiin tekijöihin, jotka vaikuttavat epäsuorasti tilintarkastuspalkkion muodostumiseen. Tilintarkastusyhteisöt tutkivat tarkkaan asiakkaansa ja näillä tiedoilla saattaa olla vaikutuksia myös tilintarkastuspalkkion määrään. Tällaisia tietoja saattaa olla muun muassa, jos asiakasyrityksellä on merkittävä määrä harkinnanvaraisia eriä tai yhtiön taloudellinen tila on heikko, joka saattaa johtaa käräjäoikeuden riskiin.

Lopullinen aineisto koostui 4307 yrityksen joukosta vuosilta 2000-2014, jossa tilintarkastuspalkkiolle ja tasearvoille tehtiin logaritmuunnos. Logaritmuunnoksen avulla aineistosta saatiin paremmin käsiteltävä aineisto, jossa vaihteluvälit eivät olleet enää niin suuret. Tämän muunnoksen seurauksena tutkimustuloksista saatiin luotettavampia ja tutkimustulokset olivat normaalijakautuneita (liite 2). Tutkimus toteutettiin lineaarisen regression avulla. Aineiston yritykset jaettiin SIC – toimialajaottelun mukaisesti 10 eri toimialaan.

Aineistosta huomattiin Big4-tilintarkastusyhteisöjen hallitsevan myös Kanadan tilintarkastusmarkkinoita. Toimeksiantojen määrässä Big4-

tilintarkastusyhteisöillä oli 63 prosentin osuus Kanadan tilintarkastusmarkkinoista ja laskettaessa markkinaosuutta tilintarkastuspalkkioista prosenttiluku kohosi jopa 97,60.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu tasearvon olevan suurin määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle. Toisaalta toimialalla joissakin tutkimuksissa oli huomattu myös olevan vaikutusta tilintarkastuspalkkioon kun taas toisissa tutkimuksissa toimialalla ei ole huomattu olevan merkittävää vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Tutkimuksen tuloksena huomattiin tasearvon olevan merkittävin vaikuttaja tilintarkastuspalkkion määrään. Tutkimuksen tuloksena huomattiin myös se, että toimialojen eroavan tilastollisesti toisistaan jolloin myös toimialalla on vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään. Tästä voidaan päätellä se, että mitä suurempi yritys on, sitä suurempi on myös tilintarkastuspalkkio. Tämän pohjalta hyväksyttiin hypoteesi jossa ”yrityksen koko vaikuttaa tilintarkastuspalkkion määrään”. Tämän pohjalta hyväksyttiin myös hypoteesi, ”toimialalla ei ole vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään”.

7. JATKOTUTKIMUKSIA

Aikaisempien tutkimusten pohjalta, tutkimuksessa voidaan vahvistaa väite, että yrityksen koolla on vaikutusta tilintarkastuspalkkioon. Tutkimuksen pohjalta voidaan myös vahvistaa se, että tässä tapauksessa toimialalla ei ollut merkittävää vaikutusta tilintarkastuspalkkioon.

Audit Analytics-tietokannasta saadussa tutkimusaineistossa on tietoja myös yritysten markkina-arvosta ja liikevaihdoista. Aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu myös liikevaihdon olevan merkittävä määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle (Chan 1993). Samalla aineistolla voitaisiin myös tutkia, kumpi on merkittävämpi määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle tasearvo vai liikevaihto. Aikaisemmissa tutkimuksissa on myös otettu esille seikka, että liikevaihto olisi parempi määrittäjä tilintarkastuspalkkiolle kuin tasearvo. Tätä perusteltiin vaihtelevilla kirjanpitokäytännöillä. Tällä aineistolla olisi mahdollista tutkia, onko liikevaihdolla vai tasearvolla suurempi selitysaste tilintarkastuspalkkiolle. Markkina-arvon vaikutusta tilintarkastuspalkkioon ei ole tutkittu kovinkaan paljon. Tällä aineistolla voisi tutkia myös, onko markkina-arvolla vaikutusta tilintarkastuspalkkion määrään.

LÄHDELUETTELO

- Al-Harshani, M. O. (2008). The pricing of audit services: evidence from Kuwait. *Managerial Auditing Journal* 23:7, 685-696.
- Anderson, T., Zéghal, D. (1994). The Pricing of Audit Services: Further Evidence from the Canadian Market. *Accounting and Business Research* 24:95, 195-207.
- Chan, P., Ezzamel, M., Gwilliam, D. (1993). Determinants of audit fees for quoted UK companies. *Journal of Business Finance & Auditing* 20:6, 765-786.
- Clatworthy, M.A., Peel, M.J. (2007). The Effect of Corporate Status on External Audit Fees: Evidence From the UK. *Journal of Business Finance & Accounting* 34:1-2, 169-201.
- Cobbin, P. E. (2002). International Dimensions of the Audit Fee Determinants Literature. *International Journal of Auditing* 6, 53-77.
- Craswell, A.T., Francis, J.R., Taylor, S.L. (1995). Auditor brand name reputation and industry specialization. *Journal of Accounting and Economics* 20:2, 297-322.
- Euroopan Komissio (2010). Green Paper. Available from World Wide Web: <URL:http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/audit/green_paper_audit_en.pdf>
- Ezzamel M., D. R. Gwillian & K. M. Holland (1996). Some empirical evidence publicly quoted UK companies and the relationship between the pricing of audit and non-audit service. *Accounting and Business Research* 27:3, 3-16.
- Felix, W. L., Gramling, A.A., Maletta, M.J. (2001). The Contribution of Internal Audit as a Determinant of External Audit Fees and Factors Influencing This Contribution. *Journal of Accounting Research* 39:3, 513-534.
- Firth, M. (1985). An Analysis of Audit Fees and Their Determinants in New Zealand. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 4:2, 23-37.

- Firth, M. (2002). Auditor-Provided Consultancy Services and their Associations with Audit Fees and Audit Opinions. *Journal of Business Finance & Accounting* 29:5, 661-693.
- Gerard, I., Houghton, K. & Woodliff, D. (1994). Audit Fees: The Effects of Auditee, Auditor and Industry Differences. *Managerial Auditing Journal* 9:7, 3-11.
- Gist, W.E. (1992). Explaining Variability in External Audit Fees. *Accounting and Business Research* 23:89, 79-84.
- Gonthier-Besacier, N., Schatt, A. (2007). Determinants of audit fees for French quoted firms. *Managerial Auditing Journal* 22:2, 139-160.
- Gul, F. A., Chen, C. J. P., Tsui, J. S. L. (2003). Discretionary Accounting Accruals, Managers' Incentives and Audit Fees. *Contemporary Accounting Research* 20:3, 441-464.
- Hassan, Y. M. & Naser, K. (2013) Determinants of Audit Fees: Evidence from an Emerging Economy. *International Business Research* 6:8, 13-25.
- Horsmaheimo ja Steiner 2008 *Tilintarkastus - asiakkaan opas 2.*, uudistettu painos. Talentum Media Oy ISBN 978-952-63-2842-3
- Kacer, M., Wilson, N. (2015). Audit Fees, Auditor Switching and Competition in the UK Auditor Market: An Analysis of UK Companies (1998 – 2012). Credit Management Research Centre.
- Menon, K., Williams, D.D. (2001). Long-Term Trends in Audit Fees. *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 20:1, 115-136.
- Palmrose, Z. (1986a). Audit Fees and Auditor Size: Further Evidence. *Journal of Accounting Research* 24:1, 97-110.
- Palmrose, Z. (1986b). The Effect of Nonaudit Services on the Pricing of Audit Services: Further Evidence. *Journal of Accounting Research* 24:2, 405-411.

- Pong, C.M., Whittington, G. (1994). The determinants of audit fees: some empirical models. *Journal of Business Finance & Accounting* 21:8, 1071-1095.
- Romanus, R. N., Maher, J. J., Fleming, D. M. (2008). Auditor Industry Specialization, Auditor Changes, and Accounting Restatements. *Accounting Horizons* 22:4, 389-413.
- Simon, T. S. (1985). The Audit Services Market: Additional Empirical Evidence. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 5:1, 71-78.
- Simunic, D.A. (1980). The pricing of Audit Services: Theory and Evidence. *Journal of Accounting Research* 18:1, 161-190.
- Sundgren, S., Svanström, T. (2013). Audit office size, audit quality and audit pricing: evidence from small- and medium-sized enterprises. *Accounting and Business Research* 43:1, 31-55.
- Suomen Eduskunta (2007). Tilintarkastuslaki 4:24§. Available from World Wide Web: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070459#L4P24>>
- Thornton, D. B., G. Moore (1993). Auditor choice and audit fee determinants. *Journal of Business Finance & Accounting* 20:3, 333-349.
- United States Department of Labour. SIC-Taulukko. Available from World Wide Web: <URL:https://www.osha.gov/pls/imis/sic_manual.html>
- Wang, K., Sewon O, Zahid Iqbal (2009). Audit pricing and auditor industry specialization in an emerging market: Evidence from China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 18, 60-72.

Liite 1: SIC – toimiala luettelo

0. Division A: Agriculture, Forestry, And Fishing
01: Agricultural Production Crops 02: Agriculture production livestock and animal specialties 07: Agricultural Services 08: Forestry 09: Fishing, hunting, and trapping
1. Division B: Mining
10: Metal Mining 12: Coal Mining 13: Oil And Gas Extraction 14: Mining And Quarrying Of Nonmetallic Minerals, Except Fuels
2. Division C: Construction
15: Building Construction General Contractors And Operative Builders 16: Heavy Construction Other Than Building Construction Contractors 17: Construction Special Trade Contractors
3. Division D: Manufacturing
20: Food And Kindred Products 21: Tobacco Products 22: Textile Mill Products 23: Apparel And Other Finished Products Made From Fabrics And Similar Materials 24: Lumber And Wood Products, Except Furniture 25: Furniture And Fixtures 26: Paper And Allied Products 27: Printing, Publishing, And Allied Industries 28: Chemicals And Allied Products 29: Petroleum Refining And Related Industries 30: Rubber And Miscellaneous Plastics Products 31: Leather And Leather Products 32: Stone, Clay, Glass, And Concrete Products 33: Primary Metal Industries 34: Fabricated Metal Products, Except Machinery And Transportation Equipment 35: Industrial And Commercial Machinery And Computer Equipment 36: Electronic And Other Electrical Equipment And Components, Except Computer Equipment 37: Transportation Equipment 38: Measuring, Analyzing, And Controlling Instruments; Photographic, Medical And Optical Goods; Watches And Clocks 39: Miscellaneous Manufacturing Industries

4. Division E: Transportation, Communications, Electric, Gas, And Sanitary Services
40: Railroad Transportation 41: Local And Suburban Transit And Interurban Highway Passenger Transportation 42: Motor Freight Transportation And Warehousing 43: United States Postal Service 44: Water Transportation 45: Transportation By Air 46: Pipelines, Except Natural Gas 47: Transportation Services 48: Communications 49: Electric, Gas, And Sanitary Services
5. Division F: Wholesale Trade
50: Wholesale Trade-durable Goods 51: Wholesale Trade-non-durable Goods
6. Division G: Retail Trade
52: Building Materials, Hardware, Garden Supply, And Mobile Home Dealers 53: General Merchandise Stores 54: Food Stores 55: Automotive Dealers And Gasoline Service Stations 56: Apparel And Accessory Stores 57: Home Furniture, Furnishings, And Equipment Stores 58: Eating And Drinking Places 59: Miscellaneous Retail
7. Division H: Finance, Insurance, And Real Estate
60: Depository Institutions 61: Non-depository Credit Institutions 62: Security And Commodity Brokers, Dealers, Exchanges, And Services 63: Insurance Carriers 64: Insurance Agents, Brokers, And Service 65: Real Estate 67: Holding And Other Investment Offices
8. Division I: Services
70: Hotels, Rooming Houses, Camps, And Other Lodging Places 72: Personal Services 73: Business Services 75: Automotive Repair, Services, And Parking

<p>76: Miscellaneous Repair Services</p> <p>78: Motion Pictures</p> <p>79: Amusement And Recreation</p> <p>Services</p> <p>80: Health</p> <p>Services</p> <p>81: Legal Services</p> <p>82: Educational Services</p> <p>83: Social</p> <p>Services</p> <p>84: Museums, Art Galleries, And Botanical And Zoological Gardens</p> <p>86: Membership Organizations</p> <p>87: Engineering, Accounting, Research, Management, And Related</p> <p>Services</p> <p>88: Private Households</p> <p>89: Miscellaneous Services</p>
<p>9. Division J: Public Administration</p> <p>91: Executive, Legislative, And General Government, Except Finance</p> <p>92: Justice, Public Order, And Safety</p> <p>93: Public Finance, Taxation, And Monetary Policy</p> <p>94: Administration Of Human Resource Programs</p> <p>95: Administration Of Environmental Quality And Housing Programs</p> <p>96: Administration Of Economic Programs</p> <p>97: National Security And International Affairs</p> <p>99: Nonclassifiable Establishments</p>

Liite 2: Tutkimuksen normaalijakauma ja jäännösten kuvaaja

